

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

БІЛА Олена Олександрівна

УДК 378+371.15+371.134+37.091.313 (043)

**ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИ
ДО ПРОЕКТУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Вінниця – 2014

Дисертація є рукописом.

Роботу виконано в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор
Богданова Інна Михайлівна,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», кафедра соціальної педагогіки, психології і педагогічних інновацій, завідувач, м. Одеса.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Поліщук Віра Аркадіївна,
Тернопільський національний педагогічний університет, кафедра соціальної роботи, завідувач, м. Тернопіль;

доктор педагогічних наук, професор
Гомонюк Олена Михайлівна,
Хмельницький національний університет, кафедра практичної психології і педагогіки, професор, м. Хмельницький;

доктор педагогічних наук, професор
Штифурак Віра Євгенівна,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, кафедра психології, професор, м. Вінниця.

Захист відбудеться «15» квітня 2014 року об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, корпус № 2, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32).

Автореферат розіслано «14» березня 2014 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А. М. Коломієць

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. В умовах надзвичайно динамічних перетворень в українському суспільстві, посилення конкурентності ринково-економічних відносин, пріоритетності розвитку людини як творчої особистості на етапі професійного становлення, глобалізації сфери освіти актуалізується проблема об'єднання інтелектуальних, життєтворчих ресурсів і вольових зусиль фахівців соціономічних професій для ефективного втілення різномасштабних інноваційних змін в освітньому середовищі.

Ідеться про осмислення сучасних підходів до підготовки майбутніх соціальних педагогів і менеджерів освіти в оновлених соціальних реаліях, де стрімко розширюються типи й види освітніх установ, громадських організацій, благодійних фондів; урізноманітнюються види дитячих, молодіжних і батьківських цільових груп, робота з якими відбувається в складних умовах та потребує створення цільових (проектних) груп; упроваджуються інноваційні освітні, культурологічні, екологічні, волонтерські проекти на муніципальному, національному та міжнародному рівнях. У зв'язку з цим актуальності набуває проблема професійної підготовки креативних змобілізованих фахівців освітньої галузі, здатних швидко реагувати на нові умови соціальної та професійної дійсності, відповідально ухвалювати колективні рішення, здійснювати інтердисциплінарну проектно-центровану професійну діяльність з урахуванням суспільних змін.

Зазначені пріоритети закладено у Всесвітній програмі ЮНЕСКО «Освіта для всіх» до 2015 року (2000), державній освітній політиці, репрезентованій у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки (2011), що передбачає перехід до програмно-цільового управління, Загальнодержавній програмі «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року (2009), законах України «Про освіту» (1996), «Про вищу освіту» (2002), державних освітніх стандартах вищої професійної освіти.

За нових освітніх реалій професійного становлення фахівців соціономічного профілю відповідно до світового рівня особливої уваги потребує наукове осмислення прогресивних тенденцій інноватизації професійної підготовки майбутніх фахівців у ракурсі їхньої проективної освіти, здійснення соціально-педагогічних проектів у сфері освіти та культури, охорони здоров'я, охорони правопорядку, соціального захисту населення, сфері служб для молоді тощо; обґрунтування моделі особистості фахівця соціономічної сфери як суб'єкта проектування професійної діяльності; формування на всіх етапах професійного становлення соціально активного, відповідального, змобілізованого фахівця, орієнтованого на максимальну реалізацію інтелектуального, емоційного, творчого потенціалу в інтердисциплінарній проектній команді; педагогічна підтримка та стимулювання професійного саморозвитку студента через акмеологічне розуміння його особистості.

Варто зауважити, що проблема проектування діяльності фахівця набуває здебільшого міжгалузевого, універсального значення. Незважаючи на інженерно-виробниче походження, проблема проектування професійної діяльності особистості в соціономічному контексті є предметом вивчення психології, педагогіки, проектного менеджменту тощо.

В історії вітчизняної та зарубіжної педагогічної науки витоки проективної педагогіки, зокрема, пов'язані зі спадщиною класиків Дж. Дьюї, В.Х. Кілпатрика, Я. Корчака, М. Монтессорі, В.О. Сухомлинського та ін.

Результати аналізу сучасних наукових праць (В.В. Докучаєва, В.І. Загвязинський, О.В. Морева, В.В. Серіков та ін.) свідчать про те, що в педагогічній теорії обґрунтовано методологію педагогічного проектування. Теоретичні засади проективної педагогіки досліджували В.С. Безрукова, Л.І. Гур'є, Г.Л. Ільїн та ін. Дидактичні засади застосування методу проекту в навчальному процесі окреслено в працях М. Д. Ільязової, Є.С. Полат, О.Я. Савченко та ін. Наукові основи соціального проектування досліджували В.І. Курбатов, В.А. Луков, В.І. Полтавець та ін.

Теоретичні засади соціально-педагогічного проектування у сфері освіти тільки в останнє десятиріччя стали привертати увагу вчених. Зокрема, визначено теоретико-методологічні підґрунтя моделювання в структурі соціально-педагогічного проектування (В.І. Загвязинський), обґрунтовано технологію соціально-педагогічного проектування в регіональних системах освіти (В.З. Юсупов), схарактеризовано алгоритми проектування соціально-педагогічної діяльності (М.В. Шакурова). Виявлення особливостей проектної діяльності в структурі професійної діяльності педагогів було предметом досліджень В.П. Безпалька, О.С. Заїр-Бека, А.Д. Цимбалару та ін. У дослідженнях С.Д. Бушуєва, Д.О. Новикова особливу увагу приділено стратегії управління проектами в роботі менеджерів освіти.

Однак науковці і практики лише визначили потребу вдосконалення підготовки майбутніх соціальних педагогів, менеджерів освіти до проектування професійної діяльності. Такі фахівці належать до соціономічної групи професій (професій типу «людина – людина»). Згідно з результатами досліджень (Л.В. Буркової, О. Ліпмана, Є.О. Клімова, В.І. Курбатова та ін.) розуміння сутності соціономічних професій пов'язане із здійсненням фахівцями перспективної соціальної взаємодії у виробничо-управлінській, науково-дослідній, соціокультурній, комунікативній сферах, унаслідок якої предмети праці (людина, група, колектив) зазнають позитивних змін.

Зауважимо, що за останні два десятиліття в Україні проведено низку досліджень, у яких розкрито загальнотеоретичні та методичні основи підготовки фахівців соціономічної сфери у вітчизняних закладах вищої освіти (О.М. Гомонюк, В.В. Корнешук, І.М. Мельничук, Н.Г. Ничкало та ін.) і в зарубіжних університетах (І.М. Ковчина, В.А. Поліщук, В.М. Тименко та ін.).

Обґрунтування теорії професіоналізації кадрів у соціальній педагогіці

започатковано М.А. Галагузовою, І.А. Зимньою та ін. В Україні теоретико-методологічні основи професійної підготовки соціальних педагогів у вищій школі висвітлено в працях І.Д. Зверевої, А.Й. Капської, Л.І. Міщик, В.А. Поліщук, С.Я. Харченка, В.Є. Штифурак та ін.

Питання професійної підготовки майбутніх педагогів, соціальних педагогів як суб'єктів проектної діяльності досліджено в таких аспектах: підготовка майбутніх педагогів до проектування інноваційної діяльності в освітній сфері (І.М. Богданова, В.В. Докучаєва, В.В. Химинець та ін.), до проектування виховного процесу й організаційних форм виховної діяльності (О.М. Коберник, І.І. Коновальчук); підготовка майбутніх соціальних педагогів до правовиховної роботи (Я.В. Кічук, І.М. Ковчина), до комунікативної діяльності (Р.В. Белоусова).

Теоретичний аналіз наукових джерел з проектного менеджменту (С.Д. Бушуєв, Дуг ДеКарло, В. Трілленберг та ін.), психології педагогічного менеджменту (Л.М. Карамушка, Н.Л. Коломінський, В.А. Семиченко та ін.) свідчить про докладне вивчення процесу становлення професіоналів соціономічної сфери з проективним мисленням, здатних здійснити управління проектами в освітніх закладах.

Незважаючи на значну кількість наукових праць з проблем поліаспектного становлення професіоналів соціономічних спеціальностей в умовах неперервної освіти, питання цілісного осмислення процесу підготовки майбутніх соціономістів до проектно-орієнтованої професійної діяльності в освітній галузі перебуває на периферії наукового пошуку вітчизняних і зарубіжних дослідників. Наявними є й низка *суперечностей* між: об'єктивною потребою суспільства у фахівцях з інноваційним досвідом проектування управлінських, педагогічних, соціально-педагогічних, соціально-психологічних систем у сучасному освітньому просторі, проектно-впроваджувальним досвідом роботи в навчально-виховних установах різних типів і видів та реальним станом підготовки студентів в умовах традиційного освітнього процесу вищих шкіл; актуалізацією системного використання знань і проектувальних умінь у різних сферах професійної самореалізації соціономістів та відсутністю комплексної системи навчання на етапі професійного становлення їх як майбутніх проєктантів; необхідністю формування змобілізованих представників соціономічних професій освітньої галузі та недостатньо сформованим науковим уявленням змісту дефініції «змобілізованість майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності»; потребою в модернізації навчально-виховного процесу у вищій школі як сприятливої умови для створення освітнього довкілля дослідницько-інноваційного типу, становлення змобілізованих майбутніх фахівців та відсутністю науково-методичного забезпечення цього процесу; визнання традиційних методів і форм навчання студентських груп і недооцінкою ресурсів інноваційних технологій навчання в реінтегрованих проектних мікрогрупах.

Отже, накопичений науковий фонд з проблеми професійного становлення фахівців за соціономічним профілем та наявність суперечностей, що ускладнюють процес їхньої підготовки до втілення ідей проектування інноваційних педагогічних, соціально-педагогічних, соціально-психологічних, управлінських систем у сучасному освітньому середовищі, зумовили вибір теми дисертаційного дослідження – **«Теорія і методика підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до наукової теми кафедри соціальної педагогіки, психології і педагогічних інновацій «Теорія і практика інноваційної підготовки фахівців соціономічної сфери» (№ 0111U009906) за тематичним планом наукових досліджень Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Тему дисертації затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (протокол № 2 від 30 вересня 2010 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук НАПН України (протокол № 8 від 30 листопада 2010 р.).

Мета дослідження – науково обґрунтувати, розробити та експериментально апробувати структурно-функціональну модель підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх фахівців соціономічної сфери у педагогічному вищому навчальному закладі.

Предмет дослідження – педагогічна система підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності в умовах сучасної вищої школи.

Концепція дослідження. В основу розробки концепції дослідження покладено ідею про те, що ефективність системної підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності визначається позитивною динамікою їхньої змобілізованості до проектування професійної діяльності. Реалізація цієї вихідної ідеї в умовах педагогічного вищого навчального закладу базується на трьох взаємопов'язаних концептах

Методологічний концепт відбиває взаємозв'язок базових для розв'язання досліджуваної проблеми наукових підходів: *гносеологічний підхід*, що характеризує процес застосування в проектній діяльності майбутніх фахівців соціономічної сфери вихідних положень схоластичної, механічної, статистичної, системної пізнавальних моделей, загальнонаукових і природничонаукових принципів, методів пізнавальної діяльності; *системний підхід*, що розширює наукове пізнання структурно-

компонентного вияву змобілізованості фахівця соціономічної сфери в проєктній діяльності в розвитку й динаміці; дозволяє схарактеризувати педагогічну систему підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проєктування професійної діяльності, виокремити раціональний зв'язок етапів і підсистем такої підготовки у вищій школі; *суб'єктний підхід*, що актуалізує потребу долучення майбутнього соціономіста до інтерперсональної взаємодії з груповими суб'єктами проєктування на рівні між-суб'єктного співробітництва в командах; динамічного зростання майбутніх фахівців від статусу «суб'єкта теоретичної підготовки» до «конструктивно активного суб'єкта» (особистості, яка самовизначається у виборі рівня складності проєктної діяльності, свого рольового призначення в команді) і, нарешті, досягнення суб'єктом оптимального рівня змобілізованості в проєктуванні професійної діяльності; *діяльнісний підхід*, який орієнтує на діалектичне поєднання завдань професійної підготовки майбутнього фахівця соціономічної сфери з набуття знань, умінь, навичок та досвіду для здійснення проєктної діяльності різної складності, обґрунтування перспективних стратегій проєктування професійної діяльності з цільовими групами в закладах різного відомчого підпорядкування; трансформацію здобутих академічних знань, умінь і навичок проєктної діяльності в освітні реалії; стимулювання конструктивної активності майбутніх фахівців у волонтерській діяльності; оволодіння студентами основами управління проєктами; *праксеологічний підхід*, що дозволяє розширити наукове уявлення про залежність результатів проєктної діяльності майбутніх фахівців від попередньої підготовки до її здійснення, що охоплює оволодіння знаннями з теорії проєктування, організації проєктних команд й управління соціально-педагогічними проєктами; свідомий вибір найбільш ефективних методів, прийомів і засобів розроблення та реалізації проєктів; добір критеріїв для оцінювання результатів проєктної діяльності; *комплексний підхід*, згідно з яким відбувається органічний зв'язок проблемної, інтерактивної й проєктивної освіти в умовах академічного процесу кредитно-модульного навчання з іншими аспектами професійної підготовки проєктантів (організація проєктно-впроваджувальної діяльності під час виробничої практики; підтримка й стимулювання студентських соціальних ініціатив щодо розробки й реалізації проєктів; залучення майбутніх фахівців до волонтерського руху тощо; здійснення науково-дослідної діяльності); *синергетичний підхід*, що детермінує ідею відкритості, нелінійності та ініціативно-творчого характеру проєктної діяльності майбутніх фахівців, актуалізацію міждисциплінарних зв'язків в освітньому процесі студентів; *компетентнісний підхід*, що уможливує розгляд проєктувальної компетентності як особистісного утворення, що інтегрує знання, уміння, навички і досвід, безпосередньо пов'язані із розробленням проєктів професійної діяльності, створенням й управлінням проєктними командами.

Теоретичний концепт містить визначення провідних понять дослідження («змобілізованість майбутнього фахівця соціономічної сфери до проектування професійної діяльності», «проектування професійної діяльності фахівця соціономічної сфери»); теоретичне обґрунтування структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності та умов, які визначають її ефективність у вищій школі.

У розробленій структурно-функціональній *моделі* підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності закладено ієрархію цілей такої підготовки від загальної мети – забезпечити системну підготовку до проектування професійної діяльності – до локальних цілей, екстрапольованих в освітні цілі, досягнення яких свідчить про сформованість змобілізованості студентів у проектній діяльності. Структурно-функціональна модель складається з когнітивно-самовизначального, мобілізаційно-кооперувального та продуктивно-орієнтаційного *етанів*, підпорядкованих *педагогічним принципам* (проблемності навчання; моделювання професійної діяльності в навчальному процесі; суб'єкт-суб'єктної взаємодії в педагогічному процесі; стимулювання студентських соціально-педагогічних ініціатив) і репрезентують сукупність *педагогічних умов* підготовки (мотивування майбутніх фахівців на досягнення успіху в проектуванні професійної діяльності; організаційно-змістове забезпечення навчально-виховного процесу підготовки студентів до проектування професійної діяльності; здійснення методичного супроводу майбутніх фахівців на всіх етапах проектування професійної діяльності; орієнтація навчальної і самостійної роботи студентів на цілісний розвиток їхніх професійно важливих ознак для здійснення проектної діяльності).

Технологічний концепт передбачає перевірку ефективності експериментальної методики підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності, що ґрунтується на проблематизації змісту проєктивної освіти студентів з акцентом на їхній випереджувальний розвиток, самовизначення та самореалізацію в процесі проектування професійної діяльності; на оволодінні майбутніми фахівцями алгоритмами проектування професійної діяльності, основами формування проектної команди соціономістів та управління соціально-педагогічними проектами шляхом розширення спектра методів і прийомів (проблемних методів, методу проєктів, інтерактивних методів і технік тощо), організаційних форм (робота в проєктних діадах, малих групах, командах тощо) і технологій навчання в умовах вищих закладів педагогічної освіти (модульної, інтерактивної, технології проблемного навчання); на організації самостійної роботи майбутніх фахівців, пов'язаної з трансформацією набутих методичних знань, прикладних умінь у власну стратегію проектування професійної діяльності з різними цільовими групами, її втілення в умовах соці-

ально-педагогічної дійсності; на апробації методичного супроводу майбутніх проєктантів.

Головну ідею та основні положення концепції відображено в **загальній гіпотезі дослідження**, яка полягає в тому, що підготовка майбутніх фахівців соціономічної сфери до проєктування професійної діяльності буде ефективною, якщо здійснювати її на науково обґрунтованих теоретико-методичних засадах, що розкривають сутність феномену змобілізованості майбутніх фахівців соціономічної сфери до проєктування професійної діяльності; структурні (мету, завдання, принципи, етапи, педагогічні умови) і функціональні (функції, форми, методи, технології, засоби, види методичного супроводу, результат функціонування) компоненти моделі підготовки майбутніх соціальних педагогів і менеджерів освіти, яка забезпечує органічне поєднання в часі двох процесів: внутрішньо розгорнутого динамічного руху суб'єкта від самоспонування залучитися до проєктування професійної діяльності до усвідомленого прагнення досягти успіху в здійсненні проєктів професійної діяльності, від умотивованості оволодіти науковими знаннями з основ соціально-педагогічного проєктування й формування проєктної команди фахівців соціономічної сфери та моделювання професійної діяльності керівників проєктів до самоналаштування на позитивну інтеракцію в студентських проєктних командах і консолідацію спільних зусиль з фахівцями соціономічного профілю для здійснення нормативних, пошукових і комбінаторних проєктів професійної діяльності; зовнішнього розгортання у вищому навчальному закладі інтерактивного дидактичного процесу полісуб'єктної взаємодії викладачів зі студентами-проєктантами в межах вивчення змістових модулів скоригованих навчальних програм нормативних дисциплін і спеціальних курсів, навчально-професійної практики, дослідницько-пошукової діяльності.

Загальну гіпотезу конкретизовано *частковими припущеннями*, згідно з якими досягнення оптимального рівня змобілізованості майбутніх фахівців до проєктування професійної діяльності можливе, якщо професійна підготовка майбутніх фахівців соціономічної сфери буде організована на основі поєднання проєктивної освіти із системним використанням у навчальному процесі методів і засобів проблемного й інтерактивного навчання; змістове наповнення професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери розширити через уведення навчальних модулів «Першооснови соціально-педагогічного проєктування», «Основи формування проєктної команди фахівців соціономічної сфери», «Управління соціально-педагогічними проєктами»; професійну підготовку майбутніх фахівців здійснювати з урахуванням сукупності сприятливих педагогічних умов у логіці підсистеми «бакалавр – спеціаліст – магістр».

Відповідно до мети, об'єкта, предмета, концепції та гіпотези розв'язані такі **завдання дослідження**:

1. Визначено й обгрунтовано теоретико-методологічні концепти підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності.

2. Розкрито зміст і компонентну структуру поняття «зоблізованість майбутнього фахівця соціономічної сфери до проектування професійної діяльності»; уточнено поняття «проектування професійної діяльності фахівця соціономічної сфери».

3. Визначено критерії, показники та рівневі характеристики зоблізованості майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності.

4. З'ясовано стан сформованості зоблізованості майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності в сучасній практиці підготовки у вищій школі.

5. Розроблено структурно-функціональну модель підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності та експериментально перевірено сукупність умов, що визначають її педагогічну ефективність у педагогічних вищих навчальних закладах.

6. Розроблено й апробовано експериментальну методику підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності.

7. Укладено навчально-методичні матеріали для забезпечення педагогічного процесу підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності.

Методологічна основа дослідження відображає фундаментальні наукові підходи до пізнання світу, виникнення та прояву нового й суспільно нового, зокрема й педагогічних явищ і методології професіогенезу (фахової підготовки, навчання основам професії, професійного зростання суб'єкта). Методологічні засади поглиблення наукових уявлень про педагогічну систему професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери відтворюють взаємозумовленість соціальних і педагогічних явищ та процесів, що ґрунтуються на методологічних принципах науковості, об'єктивності, системності, історизму й детермінізму, єдності свідомості та діяльності, розкриття сутності й розв'язання суперечностей на основі діалогічної взаємодії з використанням пізнавальних методів (аналізу й синтезу, абстрагування й конкретизації, диференціації та інтеграції, ідеалізації й узагальнення, порівняння, використання категоріального апарату як засобу мисленнєвої діяльності); взаємозв'язок і взаємодію наукових підходів для підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності, основними серед яких є гносеологічний, системний, суб'єктний, діяльнісний, праксеологічний, комплексний, синергетичний і компетентнісний.

Теоретичну основу дослідження становлять наукові роботи з філософії, психології, соціології, соціальної педагогіки та соціально-педагогічної

роботи, педагогіки вищої школи, проективної педагогіки, освітнього менеджменту, проектного менеджменту, що відбивають:

– основні положення про гносеологічний (Р. Декарт, І. Кеплер, Ю.О. Карпова, В.Г. Кремень та ін.), системний (А.М. Авер'янов, Я. Дитрих, Г.П. Щедровицький та ін.), суб'єктний (О.М. Леонтьєв, А. Маслоу, С.Л. Рубінштейн, В.В. Рибалка, О.П. Саннікова та ін.), діяльнісний (Б.Г. Ананьєв, М.С. Каган, О.М. Леонтьєв та ін.), праксеологічний (Е.Г. Винограй, А.Ф. Линенко та ін.), комплексний (Л.В. Мардахаєв, В.А. Янчук, О.Я. Савченко та ін.), синергетичний (В.П. Бранський, А.І. Пригожин, Н.Г. Протасова та ін.), компетентнісний (І.Д. Бех, І.А. Зимняя, Н.В. Кічук та ін.) підходи в професійній освіті майбутніх соціологів;

– сутність і структуру проектно-культурної особистості (Н.О. Запесоцька, Н.Б. Крилова та ін.); наукові основи проектування (Є.С. Заїр-Бек, В.М. Розін, Г.П. Щедровицький та ін.), педагогічного проектування (В.С. Безрукова, М.П. Горчакова-Сибірська, Г.Л. Ільїн та ін.), проектування інноваційної діяльності в освітній сфері (В.В. Докучаєва, О.І. Пометун, В.В. Химинець та ін.), соціального проектування (В.І. Курбатов, В.А. Луков, В.І. Полтавець та ін.), соціокультурного проектування (А.П. Марков, Г.М. Бірженюк та ін.), соціально-педагогічного проектування (В.І. Загвязинський, М.В. Шакурова, В.З. Юсупов та ін.);

– концептуальні положення про професійну діяльність фахівців соціологічної сфери (Л.В. Буркова, Є.О. Клімов, В.В. Корнєшук та ін.), соціальних педагогів (І.Д. Зверева, А.Й. Капська, Л.І. Міщик, В.О. Сластьонін, С.Я. Харченко та ін.), менеджерів освіти (Л.І. Даниленко, Л.М. Карамушка, С.К. Хаджеррадева та ін.); сутність і структуру педагогічної мобілізаційно-функціональної компетенції педагога (О.І. Бебіна), особистісної змобілізованості вчителя й соціального педагога (І.М. Богданова, І.С. Сергєєв та ін.), самообілізації майбутнього викладача (Р.К. Серьожникова); шляхи мобілізації ресурсів фахівців задля соціальної та соціально-педагогічної роботи (Ф. Бартл, Ж. Блондель, О.А. Гальчинська, В.А. Поліщук та ін.), самообілізації громадських формувань для впровадження соціальних нововведень (Т.В. Азарова, Н.В. Заверико та ін.);

– концепції професійної підготовки фахівців соціологічної сфери (І.А. Зязюн, В.Г. Кремень, Н.В. Кузьміна, З.Н. Курлянд, Н.Г. Ничкало, Л.І. Міщик, В.А. Поліщук, С.Я. Харченко та ін.); зміст і специфіку застосування технології проективної освіти (Г.І. Ільїн, А.Д. Цимбалару та ін.), технології проблемного навчання у професійній підготовці майбутніх соціологів (А.О. Вербицький, Л.В. Буркова, В.Т. Кудрявцев та ін.), теоретико-методичні засади застосування інтерактивних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців соціологічної сфери (Р.Х. Вайнола, І.М. Мельничук, О.І. Пометун та ін.), організації методичного супроводу майбутніх соціологів (В.М. Нагаєв, С.О. Шувалова та ін.).

На різних етапах наукового пошуку використано комплекс **методів дослідження**. З метою визначення теоретико-методологічних основ дослідження, конкретизації сутності та специфіки процесу проектування професійної діяльності в освітній галузі використано *праксиметричні методи* (ретроспективний і порівняльний аналіз філософської, соціологічної, психолого-педагогічної, соціально-педагогічної літератури; аналіз педагогічного й соціально-педагогічного досвіду). Для обґрунтування й розробки структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності – *метод теоретичного моделювання*. Задля вивчення рівнів змобілізованості майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності застосовано *емпіричні методи*: діагностувальні (анкетування, бесіда, тестування, ранжування, аналіз результатів проектної діяльності, метод експертної оцінки), обсерваційні (спостереження, самоаналіз, самооцінка, рефлексія). Для виявлення ефективності педагогічних умов та продуктивності експериментальної методики підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності за структурно-функціональною моделлю використано педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний); для перевірки достовірності одержаних результатів дослідження – кількісний і якісний аналіз емпіричних даних методами перевірки статистичних гіпотез, факторного аналізу.

Експериментальна база дослідження. Експериментально-дослідну роботу здійснено на базі Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса), Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (Івано-Франківськ), Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту імені Тараса Шевченка, Придунайської філії Міжрегіональної академії управління персоналом (Ізмаїл). У констатувальному етапі експерименту брали участь 1005 респондентів, зокрема 833 студенти і 172 фахівці соціономічної сфери (49 викладачів вищих навчальних закладів, 26 керівників освітніх закладів, 37 соціальних педагогів загальноосвітніх навчальних закладів, 35 провідних фахівців соціальних і психологічних служб і центрів, благодійних фондів, 25 вчителів початкової школи). Формувальним експериментом охоплено 426 майбутніх фахівців соціономічної сфери (експериментальну вибірку становили 206 респондентів, контрольну – 220 осіб).

Упродовж усього періоду дослідження автор особисто брала участь у реалізації розроблених положень і рекомендацій, виконуючи навчально-методичну, організаційно-методичну та науково-дослідну роботу, працюю-

ючи доцентом кафедри соціальної педагогіки, психології і педагогічних інновацій Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Наукова новизна та теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що *вперше* науково обґрунтовано та розроблено теоретико-методологічні концепти підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності у вищому навчальному педагогічному закладі; розкрито педагогічну сутність поняття «змобілізованість майбутнього фахівця соціономічної сфери до проектування професійної діяльності» (складне активно-дієве утворення в цілісній структурі особистості фахівця, що сполучає його прагнення, зусилля й здатність успішно здійснювати систему ієрархічних проектувальних дій з ініціації, творчої розробки та впровадження пошукових, нормативних, комбінаторних проектів професійної діяльності; налаштованість на конструктивну функціонально-рольову взаємодію з іншими суб'єктами проектування професійної діяльності в проектних діадах, командах, ініціативних групах, на взаємоузгоджене співробітництво із соціальними партнерами проектів; своєчасне забезпечення стратегічно-тактичного або ситуаційно-зумовленого управління проектами у швидкозмінюваних умовах професійної дійсності); схарактеризовано її *компоненти* (суб'єктна, функціонально-операційна й організаційно-методична змобілізованість); визначено *критерії* (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, емоційно-вольовий, конструктивний, інформаційно-комунікативний, управлінський, методично-підтримувальний, креативно-рефлексивний), виокремлено й обґрунтовано *показники* та схарактеризовано *рівні* (критичний, достатній, оптимальний) змобілізованості фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності; розроблено структурно-функціональну модель підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності, зорієнтовану на поетапну реалізацію (когнітивно-самовизначальний, мобілізаційно-кооперувальний, продуктивно-орієнтаційний етапи), що ґрунтується на педагогічних *принципах* (проблемності навчання, моделювання професійної діяльності в навчальному процесі, суб'єкт-суб'єктної взаємодії в педагогічному процесі, стимулювання студентських соціально-педагогічних ініціатив); експериментально перевірено сукупність *умов*, що визначали педагогічну ефективність означеної моделі у вищих закладах педагогічної освіти (мотивування майбутніх фахівців на досягнення успіху в проектуванні професійної діяльності; організаційно-змістове забезпечення навчально-виховного процесу підготовки студентів до проектування професійної діяльності; здійснення методичного супроводу майбутніх фахівців на всіх етапах проектування професійної діяльності; орієнтація навчальної й самостійної роботи студентів на цілісний розвиток їхніх професійно важливих ознак для здійснення проектної діяльності);

апробовано експериментальну *методику* підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності;

уточнено поняття «проектування професійної діяльності фахівця соціономічної сфери» (як спеціально організована система індивідуальних творчих дій фахівця та впорядкованих спільних дій колективних суб'єктів проектної команди, призначених для розв'язання модифікаційних, трансформаційних і комбінаторних завдань соціально-педагогічної практики з урахуванням можливостей розвитку соціально-педагогічних процесів (явищ), соціальних інститутів або варіантів їхньої цілеспрямованої зміни від вихідного стану до очікуваного. До таких дій належать: визначення соціальними педагогами й менеджерами освіти якісних і тимчасових параметрів проєктованого результату їхньої професійної діяльності, прогнозування можливих варіантів такого результату; конструювання моделі професійної діяльності, потрібної для одержання спрогнозованого результату; визначення та продуктивне застосування засобів професійної діяльності для забезпечення результативної реалізації та поточного оцінювання проєктних заходів, моніторингу досягнення соціально значущої мети в умовах освітнього середовища);

подальшого розвитку набуло обґрунтування педагогічного інструментарію (методів, організаційних форм і засобів) професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів і менеджерів освіти до проектування професійної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці методики підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності; розробці й апробації спеціальних курсів «Першооснови соціально-педагогічного проектування», «Основи формування проектної команди фахівців соціономічної сфери»; уведенні в навчальну програму нормативної дисципліни «Управління соціально-педагогічними проєктами» змістових модулів «Теоретичні засади моделювання та проектування в соціально-педагогічній сфері», «Технологія управління соціально-педагогічним проєктом» і технологічного модуля «Практикум моделювання та проектування в галузі освіти»; розробленні й апробації навчально-методичного комплексу нормативних навчальних дисциплін «Методика організації волонтерського руху», «Методика викладання соціально-педагогічних дисциплін»; програми професійних курсів «Підготовка гувернерів-вихователів»; розробці навчальних посібників «Психологія управління (соціально-психологічний контекст)» (з Грифом «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»), «Педагогіка вищої школи» (з Грифом «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»), «Соціальна робота в Україні» (з Грифом «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»), навчально-методичного посібника «Першооснови соціально-педагогічного проектування»; розділів колективних монографій «Системно-діяльнісний підхід до підготовки майбутнього вчителя», «Компетентність

саморозвитку фахівця: педагогічні засади формування у вищій школі», навчального посібника «Виховна робота зі студентською молоддю» (з Грифом «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»), методичних рекомендацій «Педагогічна діагностика виховного потенціалу сім'ї», методичних матеріалів для літньої школи «Інноваційні технології навчання в системі підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців».

Результати дослідження з підготовки фахівців соціономічного профілю до проектування професійної діяльності можна використовувати в професійній підготовці майбутніх фахівців інших соціономічних професій (практичних психологів, учителів, соціальних працівників та ін.) у контексті розроблення відповідних змістових модулів лекційних курсів, завдань для самостійної роботи та програм практик, у системі підвищення кваліфікації фахівців соціономічної сфери.

Результати дослідження впроваджено в практику роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (довідка № 1217 від 21 червня 2013 р.), Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (довідка № 01-08/03/871 від 18 червня 2013 р.), Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (довідка № 702 від 21 червня 2013 р.), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 232/03 від 21 червня 2013 р.), Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту імені Тараса Шевченка (довідка № 01-09/5-265 від 10 вересня 2013 р.), Євпаторійського інституту соціальних наук Республіканського вищого навчального закладу «Кримський гуманітарний університет» (довідка № 64/1 від 17 травня 2012 р.), Хмельницького національного університету (довідка № 48/06 від 25 червня 2013 р.), Придунайської філії Міжрегіональної Академії управління персоналом (довідка № 240 від 30 квітня 2013 р.), вищого навчального комунального закладу «Білгород-Дністровське педагогічне училище» (акт № 444 від 05 червня 2013 р.), Школи Апостольства Мирян імені С. Шульминського (довідка № 24-а/05-2013 від 30 травня 2013 р.).

Наукові розробки автора за темою дослідження використано на етапі реєстрації та захисту соціально-педагогічних проектів майбутніх соціономістів у других турах Всеукраїнських конкурсів студентських наукових робіт (наказ Міністерства освіти і науки України від 10 червня 2009 р. № 498; наказ Міністерства освіти і науки України від 07 липня 2010 р. № 679), проведених у рамках Державної цільової програми роботи з обдарованою молоддю на 2007–2010 рр. (Постанова Кабінету Міністрів від 08 серпня 2007 р. № 1016).

Матеріали дослідження використано в спільній роботі автора і творчої групи під час розроблення проекту Білої книги національної освіти Міжна-

родного благодійного фонду «Україна–3000» (Київ, 2009); реєстрації кластерів проектів студентів на офіційному сайті загальнооміської системи «Доброчин» (Одеса) (проекти № 101, № 115), у випусках збірників проектів ініціативних груп у рамках регіонального проекту «Територія добрих справ» при благодійному фонді «Молода громада» (Одеса, 2009–2012); у складі експертної групи на етапі підготовки, реєстрації проектної заявки на IV конкурс Європейського проекту Темпус Тасіс від Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», що увійшов у консорціум з 9-ти партнерів проекту № 46 «Східне партнерство з педагогічних інновацій в інклюзивній освіті» (INOVEST 530417-2012) (аплікант – Університет Карлсруе, Німеччина, 23.02.2012 р.). Окремі напрацювання автора впроваджено в освітній програмі обмінів «Відкритий світ» (Open World), що адмініструється організацією Американські Ради з міжнародної освіти (ACTR / ACCELS) за напрямом «розвиток освіти» (Вашингтон – Роузбург (Орегон, США), 2008).

Особистий внесок здобувача. Всі подані в дисертації наукові результати одержані самостійно. Особистий внесок автора в працях у співавторстві полягає у висвітленні теоретико-методологічних орієнтирів підготовки майбутніх проектантів на основі застосування системно-діяльнісного підходу та розробки компетентнісної моделі підготовки майбутнього соціального педагога (співавтор І.М. Богданова); визначенні педагогічних основ активного навчання керівників освітніх закладів (співавтор С.К. Хаджирадева); розробці програми професійних курсів підготовки гувернерів (співавтори А.М. Богуш, В.О. Інжестойкова); висвітленні стратегії проектної діяльності соціономістів з корекції дитячо-батьківських стосунків (співавтор О.С. Юрчик); визначенні стратегії соціального управління персоналом у професійній діяльності менеджерів, особливостей упровадження онлайн проектів у сучасних освітніх закладах; розробленні дистанційного проекту консультативної діяльності менеджерів з персоналу та визначенні стратегії їхнього партнерства з громадськими організаціями (співавтор С.В. Білий); розробці оргпроекту з підготовки майбутніх соціономістів до реалізації повноважень органів студентського самоврядування (співавтор Ю.А. Горщенко).

Ідеї співавторів у дисертації не використано.

На захист виносяться:

1. Концепція підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності містить три взаємопов'язані концепти: методологічний, теоретичний, технологічний.

2. Структурно-функціональна модель підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності, що забезпечує взаємозв'язок етапів підготовки, підпорядкованих педагогічним принципам і сукупності педагогічних умов їх упровадження; акумулює змісто-

вий та процесуальний компоненти підготовки; відтворює уявлення про результат продуктивної підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності.

3. Сукупність педагогічних умов, що дозволяє ефективно впровадити структурно-функціональну модель підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження обговорено на науково-практичних і науково-методичних конференціях, семінарах, конгресах, симпозіумах, форумах різного рівня: *міжнародних* («Соціалізація особистості в умовах системних змін: теоретичні та прикладні проблеми» (Київ, 2006), «Теоретико-методологічні проблеми психологічного супроводу професійної діяльності», (Одеса, 2009), «Сучасні проблеми та перспективи розвитку регіональної освіти» (Одеса, 2009), «Психологія и педагогика: методика и проблемы практического применения» (Новосибірськ, 2011), «Соціально-правові засади захисту прав дітей» (Кременець, 2011), «Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління» (Донецьк, 2012), «Духовна культура особистості та інноваційні освітні технології: виклики XXI століття» (Вінниця, 2012), «Науководослідна робота в інноваційному університеті: стан, проблеми, перспективи розвитку» (Одеса, 2012), «Актуальні дослідження в соціальній сфері» (Одеса, 2012), «Становлення особистості професіонала: перспективи й розвиток» (Одеса, 2012–2013), «Вища школа: інтеграція і співробітництво освітніх систем» (Черкаси, 2013); *всеукраїнських* («Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи з різними категоріями населення» (Черкаси, 2008), «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки фахівців за соціономічним профілем» (Хмельницький, 2011), «Актуальні проблеми підготовки соціальних педагогів у третьому тисячолітті» (Запоріжжя, 2011), «Виховання, освіта, менеджмент, філософія, право: історичний аспект» (Євпаторія, 2012), «Професійна підготовка фахівців соціально-педагогічної сфери в умовах інтеграції України до європейського освітнього простору» (Ніжин, 2012), «Методологія і методика інтерактивного навчання у середній та вищій школі» (Умань, 2012), «Розвиток вітчизняного та зарубіжного дитячого руху: історія і сучасність» (Умань, 2012), «Естетичне виховання дітей і молоді: теорія, практика, перспективи розвитку» (Житомир, 2012)); Всеукраїнському науково-методичному *семінарі* з міжнародною участю («Інформаційно-комунікаційні технології у сучасному освітньому просторі» (Кременець, 2011); всеукраїнських студентських науково-практичних конференціях («Студентські соціальні ініціативи: реалії та перспективи» (Одеса, 2009–2012), «Теорія і практика виховання лідерських якостей особистості у системі студентських самоврядних організацій» (Полтава, 2010), «Інноватизація професійної підготовки майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери» (Одеса, 2013);

національних *форумах* («Добро починається з тебе!» (Київ, 2011–2012); *міжвузівських* («Студентські ініціативи: реалії і перспективи» (Одеса, 2007–2009)); Міжнародному науково-практичному *семінарі* («Управління навчальними закладами в контексті модернізації системи професійного навчання» (Одеса, 2008), I Міжнародному педагогічному *конгресі* («Дошкільна, передшкільна та початкова ланки освіти: реалії та перспективи» (Одеса, 2011), II Міжнародному *конгресі* («Миссия учителя в современном мире» (Одеса, 2012, III Міжнародному науково-практичному *симпозіумі* («Особистість у просторі культури» (Севастополь, 2011), II Міжнародному освітньому *форумі* («Артеківські діалоги – 2009», МДЦ «Артек», 2009), II Відкритому міжнародному науковому *форумі* («Современные тенденции в педагогическом образовании и науке Украины и Израиля: путь к интеграции» (Одеса, 2011); II Всеукраїнському науково-методичному *семінарі* «Інформаційно-комунікаційні технології в сучасному освітньому просторі» (Кременець, 2013)); *міських* («Сучасна модель роботи психологічної служби міста в системі дитина – родина» (Одеса, 2010); III щорічному *форумі* (презентації проектів ініціативних груп Одеси та Одеської області «Территория добрых дел Добрович» (Одеса, 2011)); на засіданнях вченої ради, кафедри соціальної педагогіки, психології і педагогічних інновацій Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук на тему «Формування готовності студентів до активізації художньої діяльності молодших школярів» захищено в 1999 році. Матеріали та результати кандидатської дисертації в тексті докторської дисертації не використано.

Публікації. Основні положення дисертації відбито в 71 опублікованій праці, із них 1 одноосібна і 2 колективні монографії, 25 статей у фахових виданнях, затверджених ВАК України, 35 статей і тез у міжнародних і всеукраїнських журналах і збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, 5 навчально-методичних посібниках (із них 2 одноосібні), 1 методичних рекомендаціях, 1 інформаційно-методичних матеріалах для літньої школи (у співавторстві), 1 програмі професійних курсів (у співавторстві).

Структура і обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів і висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (588 найменувань, із них 36 – іноземними мовами), 11 додатків на 83 сторінках. В основному тексті роботи вміщено 20 таблиць, 12 рисунків. Загальний обсяг роботи – 560 сторінки, із них 417 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження обраної проблеми, визначено мету, об'єкт, предмет, завдання, гіпотезу, методи дослідження,

його методологічну і теоретичну основу, подано концепцію дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення дослідження, особистий внесок здобувача, подано відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження.

У першому розділі – «*Теоретичні засади проблеми проектування професійної діяльності фахівцями соціономічної сфери*» – проаналізовано теоретичні позиції вітчизняних і зарубіжних дослідників щодо виокремлення групи соціономічних професій; виявлено особливості професійної діяльності соціального педагога й менеджера освіти в ракурсі спільного розв’язання професійних завдань; з’ясовано сутність поняття «проектування професійної діяльності фахівця соціономічної сфери»; подано характеристику професійно-рольового потенціалу соціономістів у проектній команді.

Теоретичний аналіз різних класифікацій професій (О. Ліпмана, Є.О. Клімова, Е. Ро, Дж. Холланда та ін.) дозволив установити, що ідентифікація кластеру *соціономічних професій* пов’язана із різновидами робіт, унаслідок яких людина, група або колектив повинні зазнати змін.

Аналіз наукових джерел (Л.В. Буркова, В.І. Курбатов та ін.) засвідчив, що цілком виправданним є виокремлення такої групи фахівців соціономічної сфери, які вивчають, пояснюють та здійснюють вплив на соціальні процеси (стосунки) на різних рівнях соціальної взаємодії; розв’язують тактичні проблеми, пов’язані із соціалізаційною діяльністю, перетворенням соціальної практики (йдеться про обґрунтування, розробку та впровадження прикладних технологій урегулювання соціальних стосунків на різних рівнях соціальної взаємодії); у ситуаціях ускладнення соціального життя представників різних соціальних прошарків спроможні здійснити їхнє врегулювання, корекцію, управління.

Аналітичний огляд соціологічних, соціально-педагогічних і психологічних досліджень (Л.В. Буркова, М.П. Лукашевич, О.П. Саннікова та ін.) дав змогу розширити уявлення про групи соціономічних професій в освітній сфері з погляду функціонального призначення та спільного предмета професійної діяльності, специфіки завдань, розв’язання яких обумовлює інтеграцію зусиль фахівців на творчий контекст співробітництва в межах освітньої установи та соціального партнерства із фахівцями інших спеціальностей. До основної групи фахівців соціономічного профілю, які працюють з дітьми та молоддю в закладах освіти різного типу, належать професії за підрозділом «менеджери в освіті», співробітники педагогічного колективу (соціальний педагог, практичний психолог, вихователь та ін.). Соціономічну групу професій фахівців-партнерів освітніх установ становлять фахівці соціальних служб для дітей і молоді, інспектори органів опіки й піклування, кримінальної міліції в справах дітей органів внутрішніх справ, соціальні працівники, педагоги закладів додаткової освіти та ін.

Відповідальність за організацію соціально-педагогічної роботи різноп-

рофільних угруповань в умовах освітніх установ покладається на суб'єктів професійної діяди «керівник закладу – соціальний педагог». Відповідно до цього в освітніх закладах посилюється активно-регулятивна, скеровувальна роль соціальних педагогів в утворенні фахових груп, які діють у форматі запровадження соціально-педагогічних проєктів.

Розкриваючи змістову спрямованість проєктування в освітній галузі, вітчизняні та зарубіжні науковці (І.А. Колеснікова, А.Д. Цимбалару та ін.) відштовхуються від того, що воно належить до соціальної сфери, а його продукт – до розряду гуманітарних проєктів. Теоретичний аналіз поняття «соціально-педагогічне проєктування» дозволив визначити його як системоутворювальний компонент у структурі соціально-педагогічної діяльності фахівця соціономічної сфери, що інтегрує сукупність професійних дій з ініціації проєктного задуму, діагностування та прогнозування варіантів творчого розвитку (або перетворення) соціально-педагогічних процесів, явищ, засобів з урахуванням змісту соціального замовлення, особливостей суб'єктів та соціального середовища, укладу життя, етно- й соціокультурних умов; моделювання та конструювання соціально-педагогічного проєкту; планування, програмування, практичну реалізацію, поточне оцінювання, моніторинг реалізованих проєктних заходів в освітньому середовищі.

Серед розмаїття суб'єктів проєктування у сфері освіти в дисертації зосереджено увагу на проєктуванні професійної діяльності соціальними педагогами й менеджерами освіти. Встановлено, що їхня проєктна діяльність як вид суспільно-професійної діяльності набуває специфічних особливостей через неоднорідність соціально-виховного середовища та неоднозначність проєктних завдань, пов'язаних з діапазоном індивідуальних випадків, клієнтських ситуацій, проблем цільових груп, системних соціальних проблем, та відповідно різних рівнів взаємодії соціономістів у межах проєкту.

На підставі аналізу наукових джерел щодо визначення класу завдань соціально-педагогічного проєктування (І.М. Богданова, М.В. Шакурова та ін.) встановлено, що науковці виокремлюють модифікаційні, трансформаційні та комбінаторні завдання, що містять елементи модернізації, модифікації, раціоналізації та трансформації об'єкта соціально-педагогічного проєктування. Зазначені завдання є визначальними для вибору фахівцем виду проєктної діяльності – нормативної, пошукової, комбінаторної.

Результати теоретичного аналізу загальної логіки проєктної діяльності соціального педагога і менеджера освіти, системи проєктних завдань й інноваційного потенціалу нововведень, що характеризують їх розв'язання, стали підставою для авторського визначення поняття «проєктування професійної діяльності фахівця соціономічної сфери» як спеціально організованої системи індивідуальних творчих дій фахівця та впорядкованих спільних дій колективних суб'єктів проєктної команди, призначеної для розв'язання модифікаційних, трансформаційних і комбінаторних завдань

соціально-педагогічної практики з урахуванням варіантів розвитку соціально-педагогічних процесів (явищ), соціальних інститутів або варіантів їх цілеспрямованої зміни від вихідного стану до очікуваного.

На підставі вивчення теоретичних джерел з менеджменту команд (А.О. Деркач, І.І. Мазур та ін.), формування професійних команд в умовах освітніх організацій (Л.М. Карамушка, І.А. Колеснікова та ін.) обґрунтовано висновок про те, що проектна команда фахівців соціономічної сфери – це група сукупних суб'єктів проектування, яка характеризується чітко регламентованим складом людей з диференціацією ролей між ними; цілеспрямованою, взаємоузгодженою роботою над розв'язанням спільно визначених завдань у межах проекту на засадах поєднання різноманітних знань, умінь та навичок у процесі виконання командних ролей та використання принципів конструктивної партнерської взаємодії. До сукупних суб'єктів проектування належать штатні співробітники освітніх установ і соціальні партнери установи. Такі суб'єкти можуть бути структуровані як у монодисциплінарні, так і в мультидисциплінарні команди.

Педагогічну сутність професійно-рольового потенціалу проектною командою соціономістів вивчали М. Белбін, В.І. Полтавець, М.Ю. Рибаків та ін. Доведено, що відповідальність за функціонування команди покладається на управлінську команду закладу. У цьому сенсі керівник освітнього закладу виконує роль куратора. Соціальний педагог, як експерт у соціально-педагогічному проектуванні, набуває повноважень проект-менеджера. Аналіз наукових праць (Р.В. Овчарова, В.А. Поліщук та ін.) дозволив виділити й інші ролі соціального педагога (ролі помічника в реалізації дитячо-юнацьких ініціатив, супервізора, мобілізатора та ін.), що втілюються залежно від тематичного напрямку проекту. У розділі акцентовано увагу й на тому, що для визначення рольового потенціалу команди треба враховувати особливості рольової поведінки суб'єктів. Психологічний механізм цього явища (за М. Белбіним) полягає у своєрідності прояву ролей «генератора ідей», «дослідника ресурсів» та ін. Рольовий потенціал команди соціономістів, тип їхньої взаємодії можуть варіюватися залежно від мети проекту.

У другому розділі – *«Методологічні концепти підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей до проектування професійної діяльності»* – обґрунтовано концептуальні засади підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності; обґрунтовано потребу застосовувати гносеологічний, системний, суб'єктний, діяльнісний, праксеологічний, комплексний, синергетичний, компетентнісний підходи для розв'язання порушеної проблеми у вищій школі.

Осмислення наукового фонду з проблеми підготовки майбутніх соціономістів у вищій школі засвідчує, що її традиційна система переважно ґрунтується на індуктивному підході. Йдеться про орієнтацію підготовки на окрему професію з цієї групи. Водночас для започаткованого наукового

дослідження концептуально важливими обрано такі методологічні орієнтири педагогічної освіти фахівців, що дозволяють досягти мультиплікативного ефекту не лише на рівні суто прикладної підготовки майбутніх проєктантів, а й на їхньому світоглядному, соціокультурному, духовному рівні.

Згідно з орієнтацією на *гносеологічний підхід* (Ю.О. Карпова, Ф. Котлер, І.М. Мельничук та ін.), встановлено, що процес проєктування професійної діяльності майбутніх соціономістів відбувається на засадах базових положень схоластичної, механічної, статистичної, системної пізнавальних моделей, вихідних загальнонаукових і природничонаукових принципів, методів пізнавальної діяльності.

Відповідно до положень *системного підходу* (А.М. Авер'янов, Е.Г. Винограй, В.В. Докучаєва та ін.), дослідницьку увагу зорієнтовано на розкриття цілісності процесу підготовки майбутніх соціономістів; виявлення в ньому взаємопов'язаних елементів, внутрішніх і зовнішніх зв'язків. Фахова підготовка студентів як проєктантів має здійснюватися на засадах співвідношення етапів і підсистем в ланцюгу «бакалавр – спеціаліст – магістр».

У світлі *суб'єктного підходу* (А. Маслоу, В.В. Рибалка, С.Л. Рубінштейн, Р.К. Серьожнікова та ін.) актуалізується значення процесу долучення майбутнього фахівця до взаємодії з груповими суб'єктами проєктування на рівні співробітництва в командах; динамічного зростання студентів від статусу «суб'єкта теоретичної підготовки» до «конструктивно активного суб'єкта» і, нарешті, досягнення суб'єктом змобілізованості в проєктуванні професійної діяльності; урахування в доборі змісту навчання ціннісно-смыслового матеріалу про унікальність людини як суб'єкта перетворення соціально-педагогічної дійсності; стимулювання конструктивної активності студентів на основі врахування ієрархії їхніх цілей, потреб, досвіду.

Підґрунтя *діяльнісного підходу* розроблено Б.Г. Ананьєвим, О.М. Леонтьєвим та ін. Відповідно до діяльнісної парадигми процес професійної підготовки майбутнього соціономіста має бути зорієнтований на діалектичне поєднання дидактичних завдань з набуття студентами у вищій школі знань, умінь, навичок і досвіду для здійснення проєктної діяльності, обґрунтування стратегій проєктування професійної діяльності з цільовими групами в закладах різного відомчого підпорядкування; трансформацію здобутих знань, умінь і навичок проєктної діяльності в освітні реалії; оволодіння студентами основами управління проєктами.

Згідно з *праксіологічним підходом* (А.Ф. Линенко, О.В. Морева та ін.), ураховано залежність результатів проєктної діяльності студентів від попередньої підготовки до її здійснення, що охоплює оволодіння знаннями з теорії проєктування, організації команд й управління соціально-педагогічними проєктами; свідомий вибір методів, прийомів і засобів розроблення та реалізації проєктів; добір критеріїв для оцінювання результатів проєктної діяльності.

Використання *комплексного підходу* (З.Н. Курлянд, О.Я. Савченко

та ін.) у професійній підготовці майбутніх проєктантів дозволяє здійснити органічний зв'язок проблемної, інтерактивної й проєктивної освіти в умовах академічного процесу навчання з іншими аспектами підготовки (організація проєктної діяльності під час практики; стимулювання соціальних ініціатив майбутніх проєктантів; залучення студентів до роботи в інтердисциплінарних командах; здійснення науково-дослідної діяльності в аспекті підготовки дипломних і магістерських проєктів тощо).

Згідно з орієнтирами *синергетичного підходу* (А.І. Пригожин, Н.Г. Протасова та ін.), концептуально важливими для дослідження стали такі положення: орієнтація майбутніх фахівців на відкритий, нелінійний та ініціативно-творчий характер проєктної діяльності, забезпечення міждисциплінарних зв'язків в освітньому процесі. Установлено, що результативність підготовки студентів залежить від синергетичного ефекту мобілізаційних чинників: педагогічний вплив викладацького складу вищої школи; вплив засобів масової комунікації як джерел трансляції рекламних компаній для залучення молоді до участі в проєктах; належність студентів до молодіжних організацій, які закликають молодь до участі в проєктах; конструктивна активність студента через виникнення непередбачених життєвих обставин приватного характеру; прояв конструктивної активності студента внаслідок наявної в нього громадської позиції тощо.

Відповідно до положень *компетентнісного підходу* (Н.В. Кічук, Р.В. Овчарова та ін.), у понятійному полі дослідження проєктувальну компетентність представлено як особистісне утворення, що інтегрує знання, уміння, навички і досвід, безпосередньо пов'язані з розробкою проєктів професійної діяльності й утворенням проєктних команд і управлінням ними.

У третьому розділі – *«Підготовка майбутніх фахівців соціономічної сфери до проєктування професійної діяльності з позиції їхньої змобілізованості»* – схарактеризовано мобілізаційні функції майбутнього фахівця соціономічної сфери як суб'єкта проєктної діяльності, розкрито зміст і компонентну структуру поняття «змобілізованість майбутнього фахівця соціономічної сфери до проєктування професійної діяльності», висвітлено змістовно-процесуальні тенденції підготовки соціономістів у вітчизняних і зарубіжних вищих школах.

У наукових дослідженнях останніх років зосереджено увагу на осучасненні уявлень про функціональні обов'язки соціономістів з погляду мобілізації їхніх ресурсів для досягнення цілей професійної діяльності. Особливо докладно феномен «мобілізація фахівця соціономічної сфери» представлено в трьох напрямках: виокремлення мобілізаційної функції в політичному лідерстві (Ж. Блондель) та в педагогічному менеджменті (М.А. Гончаров); обґрунтування мобілізаційної функції в професійній діяльності педагога (А.І. Щербаков), мобілізаційного компонента в професійній готовності вчителя (З.Н. Курлянд), педагогічної мобілізаційно-функціональної компетенції студента (О.І. Бебіна); дослідження шляхів мобілізації ресурсів у

сфері соціальної та соціально-педагогічної роботи (Ф. Бартл, О.А. Гальчинська), вивчення процесу самообілізації громадських формувань для реалізації соціальних нововведень (Н.В. Заверико). Результати наукового аналізу основних функцій майбутніх соціономістів у сфері проектування професійної діяльності засвідчили наявність підстав для виокремлення мобілізаційних функцій принаймні в трьох аспектах: мобілізація громадської участі суб'єктів, соціальних груп у соціально-педагогічному проектуванні; мобілізація колективних дій студентів із соціономістами-партнерами; інформаційно-комунікативна мобілізація майбутніх соціономістів.

Розгорнуту характеристику структурно-компонентного складу змобілізованості майбутнього фахівця соціономічної сфери до проектування професійної діяльності уточнено на основі результатів аналізу таких понять, як «проектувальна змобілізованість педагога» (І.М. Богданова), «мобілізаційно-функціональна компетенція студента» (О.І. Бебіна), «самообілізація майбутнього викладача» (Р.К. Серьожникова); «здатність фахівця мобілізуватися для професійно-педагогічного саморозвитку» (В.В. Рибалка) тощо.

Виокремлення якісних характеристик зазначених вище понять, деталізація їх уможливили визначення феномену «змобілізованість майбутнього фахівця соціономічної сфери до проектування професійної діяльності». Її компонентами є суб'єктна, функціонально-операційна й організаційно-методична змобілізованість. Суб'єктна змобілізованість фахівця характеризує його динамічний рух від спонукання залучитися до проектної діяльності до усвідомленого прагнення досягти найвищих результатів у проектуванні професійної діяльності. Функціонально-операційна змобілізованість майбутнього соціономіста до проектування професійної діяльності характеризує його стан, що позначається динамікою руху від засвоєння знань з першооснов соціально-педагогічного проектування до оволодіння основами продуктивної швидкодії в управлінні командами. Організаційно-методичну змобілізованість майбутнього фахівця представлено як динамічний рух від самореалізації в проектній діяльності до науково-методичного обґрунтування результатів проектно-впроваджувальної діяльності.

Виходячи з розуміння того, що результатом підготовки у вищих школах майбутніх соціономістів є їхня змобілізованість до проектування професійної діяльності, у розділі висвітлено змістовно-процесуальні тенденції фахової підготовки майбутніх проєктантів у вітчизняних і зарубіжних ВНЗ.

Аналіз психолого-педагогічних джерел засвідчив, що поняття «підготовка» означає особливий соціокультурний процес, метою якого є спеціальне залучення суб'єкта до оволодіння певним досвідом життєдіяльності, що передається як сукупність знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій, і за результатами присвоєння яких він може бути готовим до відтворення цього досвіду в конкретній діяльності (Н.В. Кузьміна, В.О. Сластьонін та ін.). Для визначення процесу підготовки майбутніх соціальних педагогів

у вимірі єдиного європейського освітнього простору прийнято застосовувати термін «соціальна освіта». У широкому розумінні це поняття трактується як інтегративний освітній процес, який, з одного боку, спрямовує фахівців на оволодіння сучасними технологіями соціальної й соціально-педагогічної роботи, сукупністю професійних дій із встановлення, збереження та поліпшення соціального функціонування дітей і молоді, попередження негативних соціальних процесів, а з іншого – на збагачення особистісного потенціалу майбутніх професіоналів (Р.Х. Вайнола, В.А. Поліщук та ін.). Професійна підготовка менеджерів освіти в умовах вищої школи – це впорядкований педагогічний процес формування в них спеціальних знань, умінь та навичок, відповідних норм поведінки та професійних рис для досягнення позитивних управлінських і навчально-виховних результатів (Т.В. Качеровська, Н.А. Романенко, С.К. Хаджирадева та ін.).

У розділі проаналізовано особливості професійної підготовки майбутніх соціологів до проектування професійної діяльності в країнах Західної і Східної Європи, США тощо. Так, у технікумах соціальної педагогіки Німеччини майбутній персонал місць молодіжних центрів залучається до розробки інтердисциплінарних проєктів. У вищій фаховій школі імені А. Саломон (Берлін) магістранти беруть участь у науково-дослідних проєктах, реалізують локальні проєкти. В університетах США збільшується кількість навчальних курсів, зорієнтованих на розробку студентами проєктів з метою інтегрування їхньої академічної підготовки і практики у відповідні професійні галузі. Майбутні фахівці, які оволодівають професією «Керівник проєктів анімації та розвитку» в університетах Франції, отримують диплом керівника анімаційних проєктів. Студенти австрійських шкіл соціальної роботи працюють над груповими проєктами під керівництвом викладачів або соціальних працівників агентств. У школах соціальної роботи Швейцарії передбачено оволодіння студентами знаннями з курсу «Проєкти в соціальній роботі». У вищій школі Російської Федерації формувальний вплив на процес становлення проєктної діяльності майбутніх соціальних педагогів здійснюють навчальні курси «Проєктування діяльності молодіжних служб», «Управління соціальними системами» тощо.

Унаслідок педагогічного аналізу чинних у вищій школі України навчальних планів, програм різноманітних дисциплін і спецкурсів, передбачених для академічної підготовки майбутніх фахівців соціологічної сфери до проектування професійної діяльності, виявлено її несистемність. Уведення в навчальні плани циклу дисциплін, пов'язаних з розв'язанням освітніх завдань в аспекті професійної підготовки майбутніх проєктантів, відбувається переважно за вибором навчального закладу.

У четвертому розділі – «Стан сформованості змобілізованості майбутніх фахівців соціологічної сфери до проектування професійної діяльності» – схарактеризовано критерії оцінювання та показники рівнів сфор-

мованості змобілізованості майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності, програму констатувального експерименту, кількісний та якісний аналіз здобутого емпіричного матеріалу.

Компонентна структура феномену «змобілізованість майбутнього фахівця соціономічної сфери до проектування професійної діяльності» слугувала підґрунтям для визначення критеріїв оцінювання та показників сформованості досліджуваного педагогічного явища в ієрархії рівнів від критичного до оптимального. Зокрема, в дослідженні визначено і схарактеризовано мотиваційно-ціннісний, когнітивний, емоційно-вольовий критерії та показники суб'єктної змобілізованості майбутніх соціономістів; конструктивний, інформаційно-комунікативний, управлінський критерії та показники функціонально-операційної змобілізованості майбутніх проєктантів; методично-підтримувальний і креативно-рефлексивний критерії та показники організаційно-методичної змобілізованості майбутніх фахівців.

Проведення констатувального етапу дослідження передбачало визначення вихідних рівнів змобілізованості майбутніх фахівців до проектування професійної діяльності. Для цього використано стандартизовані методики: опитувальники (Е. Шострома «Самоактуалізаційна особистість»; А.Г. Маклакова, С.В. Черм'яніна «Адаптивність»; Куля (шкала «успіх», «неуспіх», «планування»); Н.П. Фетискіна «Вольовий потенціал особистості»; опитувальник афіліації А. Мехрабіана; Н.Л. Коломінського «Яку стратегію прийняття рішень ви обираєте?», «Чи є ви лідером?»); М. Белбіна «Самосприйняття своєї ролі в команді»; Л.І. Уманського «Психологічна оцінка організаційних здібностей особистості в межах організованої групи»; С. Хоббфолла «Стратегії і моделі поведінки подолання»; Т.В. Морозової «Оцінка реалізації потреб педагогів у саморозвитку»; Т.М. Орлової «Чи є ви організованою людиною?»); методика А.О. Реана «Діагностика мотивації успіху та уникнення невдачі»; методика атестації соціальних педагогів В.О. Сластьоніна; методика діагностики перцептивно-інтерактивної компетентності Н.П. Фетискіна; методика оцінювання мобілізаційно-спонукальних емоцій М.Ф. Ломонової; карти оцінювання сформованості компетентності розв'язання проблем, інформаційної та комунікативної компетентності Г.Б. Голуб); методика діагностики міри готовності до ризику Шуберта; методика вимірювання ригідності; карта ранжування параметрів відповідності керівника службовому становищу М.Ф. Головатого. В процесі дослідження розроблено анкету для визначення мотиваційно-ціннісного, когнітивного, конструктивного критеріїв змобілізованості проєктантів, тест «Оцінка конструктивних знань студентів щодо застосування процедур проектування професійної діяльності», проєктно-професійні завдання (орієнтаційні, проблемно-аналітичні, проблемно-творчі) для визначення конструктивного, інформаційно-комунікативного критеріїв функці-

онально-операційної змобілізованості; метод аналізу портфоліо проектів; адаптовано метод семантичного диференціалу А.Р. Батиршиної, тест Гілфорда.

За результатами констатувального етапу дослідження з'ясовано, що більшість майбутніх фахівців (62,62 % респондентів експериментальних і 57,73 % респондентів контрольних груп) мали *критичний рівень* змобілізованості до проектування професійної діяльності. Типовими характеристиками, що репрезентують такий рівень змобілізованості, визначено індиферентне ставлення до процесу проектування професійної діяльності; вияв зацікавленості в оволодінні знаннями і вміннями проектувати діяльність, втілювати проекти слабо виражений або зовсім відсутній; орієнтація на сприйняття і розуміння необхідності прояву змобілізованості фахівця в проектній діяльності відсутня; у проектних групах такі студенти виявляють пасивність у виконанні доручень, обмежену здатність вибудовувати взаємодію з проектантами, неспроможність забезпечити керівництво проектною групою; студенти частково розуміють зміст професійної діяльності фахівця соціономічної сфери й не розуміють логіки розгортання його проектної діяльності; визначаючи завдання проектування діяльності, помиляються, а у разі їх ускладнення, ухиляються від наступних етапів проектування; базові знання з основ проектування діяльності, способів розв'язання завдань повідомлювального типу, інтерактивних і пошуково-операційних завдань у межах проекту та нормативно-правових положень, що регулюють процес реалізації проектної діяльності, є безсистемними; мобілізація студентом додаткових ресурсів для розроблення проектів відбувається під впливом зовнішніх обставин; вони не виявляють зацікавленості в створенні портфоліо проектів; залучення до роботи в складі проектних груп залежить від орієнтації на оцінку оточення; не спроможні забезпечити методичний супровід проектних груп; студенти не виявляють здібностей до об'єктивної оцінки результатів власної проектної діяльності й результатів проектної діяльності інших суб'єктів; у майбутніх фахівців не достатньо розвинене проектне мислення; вони виявляють нерішучість практично на всіх етапах проектування, невпевненість у доцільності своїх дій у межах проекту, байдужість до співпраці з іншими проектантами, емоційну нестабільність; мають високу ригідність й низький ступень прояву асертивності; схильні до консервативності в організації роботи з цільовими групами.

Достатній рівень змобілізованості виявлено в 37,38 % респондентів експериментальних і 42,27 % респондентів контрольних груп. Вони продемонстрували позитивне ставлення до процесу проектування професійної діяльності; ситуативне прагнення до оволодіння знаннями, вміннями і навичками проектувати діяльність, управляти проектами; потреба в досягненні оптимального рівня змобілізованості в проектній діяльності в них підвищується під зовнішнім впливом; у разі залучення до роботи проектної групи, вони не завжди спроможні використати потрібні знання для виконання

проектних доручень; хоча майбутні фахівці і налаштовані на творчу діяльність у складі проектної групи, взаємодію з проектантами, але не завжди віддають перевагу керівництву нею; студенти переважно розуміють логіку поетапного розгортання проектної діяльності соціономіста, проте у визначенні завдань проектування діяльності можуть помилятися й не надавати перевагу розв'язанню завдань підвищеної складності; вони мають належний рівень знань про алгоритми проектування, проте не завжди спроможні їх трансформувати на етапі розв'язання проблем цільових груп; студенти загалом ознайомлені з нормативно-правовими положеннями, що регулюють процес реалізації проектної діяльності; вони не завжди проявляють активність в мобілізації додаткових ресурсів для розробки та реалізації проектів; майбутні фахівці здатні самостійно оволодівати методичними знаннями, але подекуди відчують труднощі щодо співвіднесення їх і трансформації у власну стратегію проектної діяльності; вони зацікавлені в поповненні свого методичного ресурсу в портфолію проектів, хоч і не завжди використовують його; для студентів властиве переважно ситуативне бажання залучатися до роботи в складі проектних груп або забезпечувати їх методичний супровід; вони спроможні дати об'єктивну оцінку власним результатам проектної діяльності; охоче підтримують соціальні ініціативи інших і відчують задоволення, якщо їм вдається привернути увагу до власних ініціатив; помірно орієнтовані на ризик й ситуативно – на збереження емоційної врівноваженості; прояв конструктивної активності, гнучкості поведінки відбувається переважно під зовнішнім стимулювальним впливом інших проектантів або в ситуаціях зіткнення з перепонами; мають риси ригідності та середній ступень прояву асертивності, упевненості й організованості.

Оптимальний рівень змобілізованості був відсутній у визначених групах.

Перевірку припущення про те, що різниця у сформованості змобілізованості студентів експериментальних і контрольних груп не є статистично значущою, здійснено за критерієм Краскала-Уолиса. Зокрема, проведено розрахунки та знайдено значення критерію: $H_{емп} = 0,572$. Ураховуючи кількість вибірок та їхній обсяг, значення $\chi^2_{крит}$ знайдено на рівні значущості 0,05. Оскільки значення статистичного критерію Краскала-Уолиса $H_{емп}$ менше критичного значення $H_{кр}$, гіпотезу H_0 приймається. Тобто різниця у сформованості змобілізованості студентів експериментальних і контрольних груп не є статистично значущою.

Результати констатувального експерименту стали основою для створення структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності, планування етапів формувального експерименту.

У п'ятому розділі – «*Реалізація педагогічної системи підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності*» – презентовано структурно-функціональну модель підготовки май-

бутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності, визначено принципи й педагогічні умови її впровадження у вищій школі; подано експериментальну методику підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності та аналіз результатів прикінцевого етапу дослідження.

Під час проведення формувального експерименту відбулося впровадження структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності (див. рис. 1). Модель містить такі етапи: когнітивно-самовизначальний, мобілізаційно-кооперувальний і продуктивно-орієнтаційний.

На першому, когнітивно-самовизначальному, етапі розв'язано такі завдання: уведено в навчальний процес підготовки бакалаврів напряму «Соціальна педагогіка» спецкурс «Першооснови соціально-педагогічного проектування», що містить змістові модулі «Теоретичні засади проектування професійної діяльності в соціально-педагогічній сфері», «Організаційно-методичні орієнтири підготовки і реалізації різних типів соціально-педагогічних проектів», на основі яких у них сформовано цілісне уявлення про сутність проектування професійної діяльності, систематизовано їхні знання про наукові засади проектування, сформовано вміння і навички підготовки, виконання, завершення, оцінювання й оформлення текстових описів проектів. На цьому етапі підготовки навчальний ефект мали проблемні, бінарні лекції; тренінг-практикум; інтерактивні методи; робота з логотипами, притчами; аналіз проблемних ситуацій; розв'язання інтерактивних, пошуково-операційних завдань і завдань повідомлювального типу.

На другому, мобілізаційно-кооперувальному, етапі посилену увагу звернено на розширення знань і вмінь студентів-бакалаврів зі створення проектних груп; на набуття студентами досвіду з реалізації проектних доручень, консолідації спільних зусиль членів проектних команд з іншими партнерами для реалізації проектів. Розв'язано такі локальні завдання: розроблено навчальну програму спецкурсу «Основи формування проектної команди фахівців соціономічної сфери» й уведено в навчальний процес підготовки майбутніх фахівців змістовий модуль «Побудова та розвиток команди соціально-педагогічного проекту: змістові й організаційно-методичні орієнтири»; сформовано в майбутніх фахівців знання з наукових основ створення проектних команд; розширено їхні уявлення про рольовий ресурс команд; сформовано вміння комплектувати команди. Істотно важливим на цьому етапі було введення в навчальний процес проблемних лекцій; тренінг-модуля з теми «Організаційно-методичні орієнтири створення різних типів проектних команд у навчальних закладах»; залучення студентів до групового аналізу рольового ресурсу команд, аналізу проблемних ситуацій, виконання моделювальних вправ; інтерактивних вправ тощо. На цьому етапі експериментальної роботи також скориговано навчальні програми норматив-

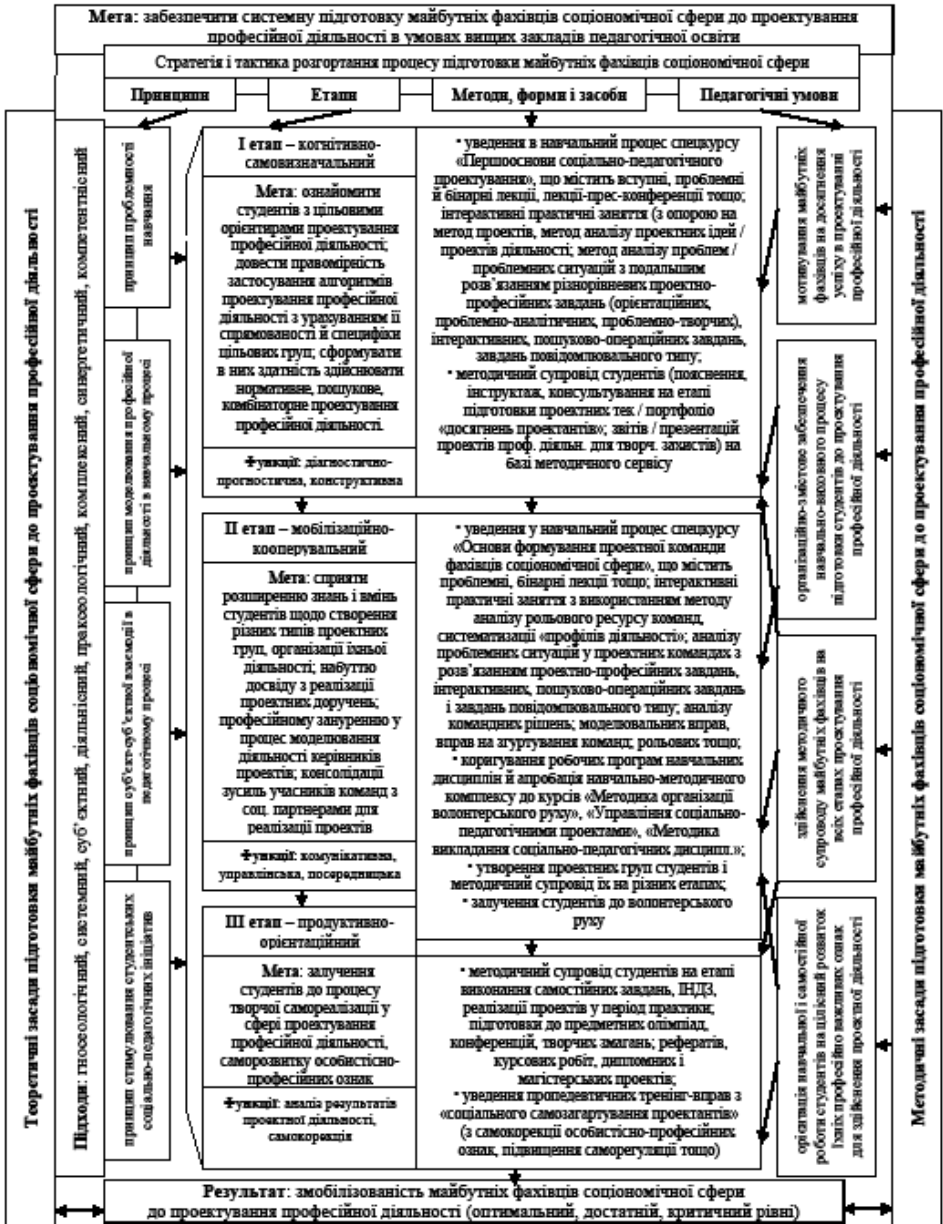

Рис. 1. Структурно-функціональна модель підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності.

них дисциплін «Методика організації волонтерського руху» для підготовки

студентів за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста (спеціальність «Соціальна педагогіка») та курсу «Методика викладання соціально-педагогічних дисциплін» для підготовки магістрів (спеціальність «Соціальна педагогіка»). З метою оптимізації процесу підготовки магістрів (за спеціальністю специфічних категорій «Управління навчальним закладом») скориговано програму навчального курсу «Управління соціально-педагогічними проектами». Студенти оволоділи знаннями з основ управління соціально-педагогічними проектами, вміннями застосовувати належні засоби для управління проектами.

На третьому, продуктивно-орієнтаційному, етапі розв'язано такі локальні завдання: здійснено методичний супровід студентів на етапі виконання завдань для самостійної роботи, підготовки індивідуальних навчально-дослідних завдань, написання курсових, дипломних і магістерських проектів, упровадження проектів у період практики; налагоджено співробітництво з іншими партнерами для приєднання студентів до волонтерського руху; підготовлено їх до участі у конференціях, творчих змаганнях. Апробовано комплекс пропедевтичних вправ з «соціального самозагартування проєктантів», використовуючи базовий ресурс програм спецкурсів.

На всіх етапах підготовки позитивний ефект мали створення «ситуацій успіху» (ідеться про потужний ресурс практичних занять, де здійснювалося заохочення студентів до педагогічного аналізу паспортів реалізованих проектів; укомплектування кластерів проектів; уведення в програми практик (стажерської, соціально-педагогічної, асистентської, управлінської) проектних завдань для набуття досвіду упровадження проектів (на рівні самостійного втілення проекту; спільної діяльності в умовах молодіжного волонтеріату; партнерства з громадськими організаціями); урізноманітнення організаційних форм захистів проектів). Методичний супровід відбувався під час залучення студентів до участі в роботі проектних команд за різними напрямками (благодійні ініціативи соціального спрямування (підтримка дітей-сиріт, дітей з особливими потребами та ін.; організація соціальних акцій з профорієнтації випускників тощо); правовиховні проектні ініціативи (проекти правових усеобучів; проекти з етнотолерантного виховання учнів тощо); благодійні ініціативи екологічного спрямування; розвиток волонтерського руху у сфері онлайн-консультування (робота на інтернет-порталі кризового центру для молоді благодійного фонду «XXI століття» (Одеса)); долучення студентів до участі у Всеукраїнському конкурсі «Добро починається з тебе» благодійного фонду «Україна-3000», конкурсі благодійних проектів «Доброчин» благодійного фонду «Молода громада»). Зазначений аспект методичного супроводу здійснювався в рамках проекту кафедри соціальної педагогіки, психології і педагогічних інновацій «Мобілізація студентської молоді на розвиток і підтримку соціально-педагогічних ініціатив в Одеському регіоні».

Реалізація експериментальної методики сприяла ефективній підготовці

майбутніх проєктантів, що підтверджено результатами порівняння динаміки змін рівнів змобілізованості на констатувальному і прикінцевому етапах дослідження. Повторне обстеження респондентів відбулося за методиками, використаними на констатувальному етапі. Так, оптимального рівня змобілізованості до проєктування професійної діяльності в експериментальній групі досягли 19,42 % майбутніх фахівців (було 0), достатнього – 58,25 % респондентів (було 37,38 %). На критичному залишилося 22,33 % майбутніх фахівців (було 62,62 %). Щодо майбутніх фахівців соціономічної сфери контрольної групи, то на прикінцевому етапі в них також відбулися певні позитивні зміни, зумовлені природним впливом традиційного навчання, але незначні. Так, високого рівня досягли 8,18 % респондентів (було 0), а з достатнім кількістю зросла з 42,27 % до 44,55 %. Кількість респондентів з критичним рівнем зменшилася з 57,73 % до 47,27 %.

Для перевірки достовірності одержаних результатів сформульовано такі припущення: різниця в сформованості змобілізованості студентів експериментальних і контрольних груп після експерименту не є статистично значущою; зміни в сформованості змобілізованості майбутніх фахівців означених груп не є статистично значущими. За визначеними припущеннями сформульовано відповідні статистичні гіпотези та здійснено їх перевірку. Отримані за критерієм Краскала-Уоліса результати дозволили дійти висновку: різниця у сформованості змобілізованості студентів контрольних та експериментальних груп після експерименту є статистично значущою; різниця у сформованості змобілізованості студентів експериментальних груп до і після експерименту є статистично значущою; різниця у сформованості змобілізованості студентів контрольних груп до і після експерименту не є статистично значущою.

Отже, результати формувального експерименту підтвердили ефективність і доцільність упровадження структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проєктування професійної діяльності в навчальний процес вищих закладів педагогічної освіти. Мети дослідження досягнуто, завдання – розв'язані, гіпотеза – доведена.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення й запропоновано конструктивний підхід до розв'язання наукової проблеми підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проєктування професійної діяльності, що відображено в науковому обґрунтуванні, розробці й апробації експериментальної методики щодо реалізації педагогічних умов, за яких досліджуваний процес є результативним. Одержані в процесі дослідження результати підтвердили правомірність вихідних положень, покладених в його основу, а реалізовані мета та завдання дослідження дали змогу зробити такі висновки й пропозиції:

1. На основі багатовекторного аналізу проблеми підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності в теоретичних психологічних і педагогічних працях учених з поступовою систематизацією теоретичних і експериментальних матеріалів виявлено провідні тенденції підготовки у педагогічних вищих навчальних закладах майбутніх соціальних педагогів і менеджерів освіти до проектування професійної діяльності, визначено сутність, роль і особливості підготовки майбутніх соціальних педагогів і менеджерів освіти в контексті реалізації стратегії «освіта впродовж життя».

2. Комплексний аналіз філософської, психолого-педагогічної і соціально-педагогічної літератури засвідчив, що проблема підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності є складною, а її розв'язання потребує дотримання теоретико-методологічних концептів, що пояснюють роль змобілізованості як результату підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності. Підґрунтям дослідження стало філософське вчення про самоцінність людини, пізнання світу, виникнення і прояв нового й суспільно нового, взаємозумовленість соціальних і педагогічних явищ і процесів, що ґрунтуються на методологічних принципах науковості, об'єктивності, системності, історизму й детермінізму, єдності свідомості та діяльності, розкриття сутності і розв'язання суперечностей на основі діалогічної взаємодії з використанням методів наукового пізнання (аналізу і синтезу, абстрагування і конкретизації, диференціації та інтеграції, ідеалізації й узагальнення, порівняння, використання категоріального апарату як засобу мисленнєвої діяльності); розширення наукового знання про феноменологію проектування професійної діяльності у сфері освіти, педагогічних явищ і методології професіогенезу (фахової підготовки, навчання основам професії, професійного зростання суб'єкта проектної діяльності).

Відповідно до поставленої мети, гіпотези та узагальнення окресленої проблеми з'ясовано, що головними напрямками дослідження є визначення й наукове обґрунтування теоретико-методологічних концептів підготовки майбутніх фахівців у педагогічному вищому навчальному закладі й апробація експериментальної методики підготовки студентів до проектування професійної діяльності.

3. У результаті дослідження розкрито особливості підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності в логіці підсистеми «бакалавр – спеціаліст – магістр» у межах етапності: перший – когнітивно-самовизначальний, другий – мобілізаційно-кооперувальний, третій – продуктивно-орієнтаційний. Принципами вдосконалення змісту професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери як педагогічної системи є: принцип проблемності навчання, принцип моделювання професійної діяльності в навчальному процесі;

принцип суб'єкт-суб'єктної взаємодії в педагогічному процесі, принцип стимулювання студентських соціально-педагогічних ініціатив.

4. Експериментальним шляхом з'ясовано, що результатом підготовки майбутнього фахівця соціономічної сфери до проектування професійної діяльності є його змобілізованість (складне активно-дієве утворення в цілісній структурі особистості фахівця, що сполучає його прагнення, зусилля і здатність успішно здійснити систему ієрархічних проектувальних дій з ініціативної, творчої розробки та впровадження пошукових, нормативних, комбінаторних проектів професійної діяльності; налаштованість на конструктивну функціонально-рольову взаємодію з іншими суб'єктами проектування професійної діяльності в проектних діадах, командах, ініціативних групах, на взаємоузгоджене співробітництво з соціальними партнерами проектів; своєчасне забезпечення стратегічно-тактичного або ситуаційно-зумовленого управління проектами у швидкозмінюваних умовах професійної дійсності). Її компонентами є суб'єктна, функціонально-операційна й організаційно-методична змобілізованість, а критеріями і показниками визначено такі: *мотиваційно-ціннісний* (ставлення майбутнього фахівця до процесу проектування професійної діяльності в соціально-педагогічній сфері; прагнення оволодіти системними знаннями, уміннями і навичками проектувати професійну діяльність; прагнення успішно здійснювати проектну діяльність та досягати максимальних результатів роботи в проектній команді), *когнітивний* (розуміння логіки поетапного розгортання проектної діяльності фахівця соціономічної сфери; розуміння сутності проектних завдань і подальших педагогічно доцільних проектних дій щодо їх розв'язання; здатність до проектного мислення; обізнаність майбутніх фахівців з нормативно-правовими регулятивами проектування професійної діяльності; наявність знань про основи розробки, реалізації та аналізу результативності проектів, про основи управління соціально-педагогічними проектами), *емоційно-вольовий* (здатність своєчасно приймати ситуативні та стратегічні проектні рішення; здатність зосереджуватися на меті проектної діяльності та здійсненні проектних доручень; здатність проявити наполегливість в успішному досягненні мети проекту професійної діяльності; здатність зберігати емоційну врівноваженість у ситуаціях планування проектної діяльності, успішного (або неуспішного) просування проектів; здатність оперативного реагувати на протидії процесу реалізації проектів, проявляти толерантність і гнучкість особистісно-професійної поведінки в цих ситуаціях), *конструктивний* (практична спроможність застосовувати проектні процедури на передпроектному етапі, власне етапі проектування, рефлексивному етапі, післяпроектному етапі; налаштованість на конструктивну активність у проектуванні професійної діяльності), *інформаційно-комунікативний* (уміння розв'язувати проектні завдання повідомлювального типу; уміння розв'язувати інтерактивні проектні завдання; уміння розв'язувати пошуко-

во-операційні проектні завдання), *управлінський* (здатність ухвалювати ситуативні / стратегічні рішення щодо вибору і запуску своєчасних / перспективних проектів професійної діяльності з урахуванням своєрідності цільових груп освітніх закладів; здатність сформулювати й організувати професійну діяльність різних типів проектних груп, забезпечити керівництво ними з урахуванням змінюваних умов професійної діяльності; здатність залучати додаткові ресурси для просування проектних ініціатив і впровадження проекту професійної діяльності; уміння управляти часом, вартістю, змінами, якістю проекту; *методично-підтримувальний* (здатність до самовизначення й удосконалення стратегій проектування професійної діяльності з різними цільовими групами; уміння самостійно систематизувати методичний ресурс у проектних теках і вчасно застосовувати його з публічним захистом їх; здатність організувати методичний супровід діяльності проектних груп), *креативно-рефлексивний* (налаштованість на творчу самореалізацію в проектній діяльності на різних рівнях; самоспонування до вдосконалення проектів професійної діяльності шляхом поширення творчої співпраці з проектантами в реальному / віртуальному просторі; здатність до самоаналізу проектної діяльності, об'єктивного оцінювання результатів проектної діяльності інших суб'єктів проектування; здатність трансформувати та просувати набутий досвід проектування професійної діяльності на наступному етапі творчої самореалізації в умовах професійного середовища).

Визначені критерії і показники змобілізованості майбутнього фахівця до проектування професійної діяльності зумовили три рівні їхнього вияву: критичний, достатній, оптимальний. З урахуванням сказаного вище, проведено діагностику рівнів сформованості змобілізованості майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності. З'ясовано, що на критичному рівні змобілізованості до проектування професійної діяльності виявлено 62,62 % респондентів експериментальної групи. Достатній рівень змобілізованості виявлено в 37,38 % респондентів. Оптимальний рівень змобілізованості був відсутній не лише в експериментальній, а й у контрольній групі. Результати дослідження довели, що студенти здебільшого не готові до проектування професійної діяльності, а у вищій професійній педагогічній школі ще й досі не склалася системна підготовка майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності.

5. Узагальнено проведено аналітичну роботу як структурно-функціональну модель підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності, що унаочнює досліджуваний процес, дає змогу відтворити своєрідність зв'язків її поетапної реалізації.

Розроблена модель репрезентує мету (забезпечити системну підготовку майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності в умовах вищих закладів педагогічної освіти); методологічні засади та умови результативності підготовки (мотивування майбутніх фа-

хівців на досягнення успіху в проектуванні професійної діяльності; організаційно-змістове забезпечення навчально-виховного процесу підготовки студентів до проектування професійної діяльності; здійснення методичного супроводу майбутніх фахівців на всіх етапах проектування професійної діяльності; орієнтація навчальної і самостійної роботи студентів на цілісний розвиток їхніх професійно важливих ознак для здійснення проектної діяльності); теоретичні засади (гносеологічний підхід, системний, суб'єктний, діяльнісний, праксеологічний комплексний, синергетичний і компетентнісний підходи); змістовий та процесуальний компоненти підготовки; результат – позитивна динаміка рівнів змобілізованості майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності.

Запропоновану структурно-функціональну модель апробовано у вітчизняних вищих навчальних закладах. Доведено прогностичні можливості розробленої в процесі дослідження структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності в логіці підсистеми «бакалавр – спеціаліст – магістр», а тому й етапи: когнітивно-самовизначальний, мобілізаційно-кооперувальний, продуктивно-орієнтаційний. На когнітивно-самовизначальному етапі майбутні фахівці опановували теоретико-методичні засади проектування професійної діяльності (з урахуванням її спрямованості й специфіки цільових груп), здійснення нормативного, пошукового, комбінаторного проектування професійної діяльності; на мобілізаційно-кооперувальному – відбулася інтеграція вже набутих студентами теоретичних знань і вмій для опанування теоретико-методичними засадами формування різних типів проектних груп, професійного занурення в процес моделювання діяльності керівників проектів і набуття досвіду з реалізації проектних доручень, консолідації спільних зусиль керівників і членів проектних команд з соціальними партнерами для успішного здійснення проектів; на продуктивно-орієнтаційному етапі здійснювалося залучення студентів до процесу творчої самореалізації у сфері проектування професійної діяльності, формування проектних команд й управління проектами, саморозвитку і самокорекції професійно важливих для майбутніх проектантів ознак. На кожному етапі підготовки експериментальна методика вдосконалювалася, доповнювалася, коригувалася. Визначено й апробовано різні види методичного супроводу майбутніх фахівців соціономічної сфери на всіх етапах проектування професійної діяльності.

6. Обґрунтовано, науково й експериментально перевірено результативність експериментальної методики підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності, що ґрунтується на проблематизації змісту проектної освіти студентів з акцентом на їхній випереджувальний розвиток, самовизначення та самореалізацію в процесі проектування професійної діяльності; на оволодінні майбутніми фахівцями алго-

ритмами проектування професійної діяльності, основами формування проектної команди соціономістів та управління соціально-педагогічними проектами шляхом розширення спектра методів і прийомів (проблемних методів, методу проектів, інтерактивних методів і технік тощо), організаційних форм (робота в проектних діадах, малих групах, командах тощо) і технологій навчання в умовах вищих закладів педагогічної освіти (модульної, інтерактивної, технології проблемного навчання); на організації самостійної роботи майбутніх фахівців, що пов'язана з трансформацією набутих методичних знань, прикладних умінь у власну стратегію проектування професійної діяльності з різними цільовими групами, її втілення в умовах соціально-педагогічної дійсності; на апробації методичного супроводу майбутніх проєктантів.

Дослідно-експериментальним шляхом визначено позитивну динаміку досліджуваного процесу: так, на критичному рівні змобілізованості до проектування професійної діяльності було 62,62 % респондентів експериментальних груп, а стало 22,33 % студентів; на достатньому рівні було 37,38 % респондентів, а після експерименту зафіксовано 58,25 % студентів; оптимального рівня змобілізованості до проектування діяльності в експериментальній групі досягли 19,42 % майбутніх фахівців.

7. Для методичного забезпечення педагогічного процесу підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності розроблено навчально-методичний посібник «Першооснови соціально-педагогічного проектування», навчальний посібник «Психологія управління (соціально-психологічний контекст)»; навчальні програми з дисциплін «Управління соціально-педагогічними проектами», «Методика організації волонтерського руху», «Методика викладання соціально-педагогічних дисциплін», навчальні програми спецкурсів «Першооснови соціально-педагогічного проектування», «Основи формування проектної команди фахівців соціономічної сфери».

Здійснене дослідження, звісно, не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Перспективу подальших наукових пошуків убачаємо в теоретичному обґрунтуванні феномену пропедевтики професійних деструкцій майбутніх фахівців соціономічної сфери; розробленні методики підготовки науково-педагогічного складу до впровадження інноваційних технологій у систему педагогічної освіти майбутніх соціономістів-проєктантів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. Біла О.О. Підготовка майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності: теорія і практика : [монографія] / О.О. Біла. – Одеса : Астропринт, 2013. – 420 с.
2. Біла О.О. Компетентнісна модель підготовки соціального педагога /

О.О. Біла // Системно-діяльнісний підхід до підготовки майбутнього вчителя : [кол. монографія] / за ред. О. Я. Чебикіна. – Одеса : СМІЛ, 2006. – С. 75–85.

3. Біла О.О. Виховна система вищої школи як засіб особистісно-професійного вдосконалення студентської молоді / О.О. Біла // Компетентність саморозвитку фахівця: педагогічні засади формування у вищій школі : [кол. монографія] / за ред. Н. В. Кічук. – Ізмаїл : ІДГУ, 2007. – С.147–170.

4. Біла О.О. Шляхи оптимізації вузівської підготовки майбутніх учителів до організації художньої діяльності молодших школярів / О.О. Біла // Науковий вісник Ізмаїльського державного педагогічного інституту. – Ізмаїл: ІДПІ, 2000. – Вип. 9. – С. 61–66.

5. Біла О.О. Художня діяльність молодших школярів як чинник розвитку їхньої духовності / О.О. Біла // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського : зб. наук. праць. – Одеса, 2001. – Вип. 1–2. – С. 139–144.

6. Біла О.О. Підвищення якості підготовки соціального педагога до роботи з родиною у вищому навчальному закладі / О.О. Біла // Наука і освіта : науково-практ. журнал ПНЦ АПН України. – 2001. – № 1. – С. 7–9.

7. Біла О.О. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до інтегральної оцінки виховного потенціалу сім'ї / О.О. Біла // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського : зб. наук. праць. – Одеса, 2001. – Вип. 9. – С. 5–10.

8. Біла О.О. Творче використання спадщини В.О. Сухомлинського у художньо-виховній роботі вчителя початкової ланки / О.О. Біла // Наука і освіта : науково-практ. журнал ПНЦ АПН України. – 2001. – № 5. – Спецвипуск «Василь Сухомлинський і сучасність». – С. 7–9.

9. Біла О.О. Педагогічний аналіз художньої діяльності молодших школярів / О.О. Біла // Науковий вісник Ізмаїльського державного педагогічного інституту: зб. наук. праць. – Ізмаїл: ІДПІ, 2001. – Вип. 11. – С. 35–37.

10. Біла О.О. Формування активної екологічної позиції майбутнього соціального педагога / О.О. Біла // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського: зб. наук. праць. – Одеса, 2003. – Вип. 3–4. – С. 72–79.

11. Біла О.О. Художньо зорієнтована підготовка майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах / О.О. Біла // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. – Чернівці : Рута, 2003. – Вип. 181 «Педагогіка та психологія». – С. 3–8.

12. Біла О.О. Художньо зорієнтована підготовка майбутніх соціальних педагогів до роботи з молодими батьками / О.О. Біла // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. – Чернівці: Рута, 2005. – Вип. 224 «Педагогіка та психологія». – С. 20–25.

13. Біла О.О. Художньо зорієнтоване навчання майбутніх соціальних гувернерів / О.О. Біла // Науковий вісник Південноукраїнського державно-

го педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського : зб. наук. праць. – Одеса, 2007. – Вип. 3. – С. 250–255.

14. Біла О.О. Про деякі аспекти допрофесійної соціальної освіти у зарубіжних країнах / О.О. Біла // Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки» : зб. наук. праць. – Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. – Вип. 123. – С. 25–31.

15. Біла О.О. Розвиток студентського волонтерського руху у сфері онлайн-консультування молоді / О.О. Біла // Наука і освіта: науково-практ. журнал ПНЦ АПН України. – 2009. – № 5. – Спецвипуск. Проект: «Теоретико-методологічні проблеми психологічного супроводу професійної діяльності». – С. 26–32.

16. Біла О.О. Волонтерська робота з дітьми із обмеженими можливостями здоров'я (порівняльний контекст) / О.О. Біла // Науково-метод. журнал. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – Т. 123. – Вип. 110 «Педагогіка». – С. 66–72.

17. Біла О.О. Про участь майбутніх фахівців соціономічної сфери у кластері локальних соціально-педагогічних проектів / О.О. Біла // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського : зб. наук. праць. – Одеса: ПНПУ, 2011. – № 1–2. – С. 206–211.

18. Біла О.О. Визначення групи фахівців-соціономістів у соціально-педагогічному професійному середовищі / О.О. Біла // Наука і освіта : науково-практ. журнал ПНЦ АПН України. – 2011. – № 4/С. – С. 31–34.

19. Біла О.О. Організація сумісної діяльності майбутніх фахівців соціономічної сфери у проектних командах / О.О. Біла // Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки». – Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2011. – Вип. 199. – Ч. 1. – С. 37–41.

20. Біла О.О. Деякі аспекти підготовки фахівців соціономічної сфери до проектної діяльності з учасниками молодіжних об'єднань / О.О. Біла // Вісник Запорізького національного університету. Серія «Педагогічні науки» : зб. наук. праць / гол. ред. Локарева Г.В. – Запоріжжя : ЗНУ, 2011. – С. 5–9.

21. Біла О.О. Феномен інформаційно-комунікативної мобілізації майбутніх фахівців соціономічної сфери у межах проектної діяльності / О.О. Біла // Наукові записки. Серія «Педагогічні науки» : зб. наук. праць. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. – Вип. 103. – С. 64–71.

22. Біла О.О. Проектна діяльність майбутніх фахівців соціономічної сфери як ресурс їх духовного збагачення у поліетнічному освітньому середовищі / О.О. Біла // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОНмолодьспорту України, Академія міжнародного співробітництва по креативній педагогіці: У 2-х ч. – Київ–Вінниця, 2012. – Вип. 73. – Ч. I. – С. 28–33.

23. Біла О.О. Деякі аспекти підготовки майбутніх фахівців соціономіч-

ної сфери до оргпроекування добровільних дитячих і молодіжних об'єднань / О.О. Біла // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / гол. ред.: Н.С. Побірченко. – Умань: ПП Жовтий О.О., 2012. – Вип. 43. – Ч. 2. – С. 8–13.

24. Біла О.О. Характеристика змобілізованості майбутнього фахівця соціономічної сфери в проектній діяльності (конструктивні педагогічні підходи) / О.О. Біла // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2012. – Вип. 27. – С. 30–37.

25. Біла О.О. Про особливості організації самостійної проектної діяльності майбутніх фахівців соціономічної сфери в інноваційній вищій школі / О.О. Біла // Наука і освіта : наук.-практ. журнал ПНЦ АПН України. – 2012. – № 8 / CVIX. – С. 21–23.

26. Біла О.О. Застосування інтерактивних методів навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектної діяльності / О.О. Біла // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань : ПП Жовтий О.О., 2012. – Ч. 4. – С. 18–23.

27. Біла О.О. Мобілізаційні функції майбутніх фахівців соціономічного профілю у сфері соціально-педагогічного проектування / О.О. Біла // Наукові записки НДУ. Серія «Психолого-педагогічні науки» / Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя; за заг. ред. проф. Є.І. Коваленко. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2012. – № 6. – С. 23–29.

28. Біла О.О. Проектування стратегії етнотолерантного виховання дітей і молоді в умовах полікультурного освітнього середовища / О.О. Біла // Гірська школа Українських Карпат. – Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2013. – № 8–9. – С. 187–188.

29. Біла О.О. Європейські та світові тенденції підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності / О.О. Біла // Knowledge, education, law, management, nauka, oswiata, pravo, zarzadzanie. – Szkoła Informatyki i Umiejetnosci: Fundacja «Nauka i Oswiata Bez Granic», 2013. – № 2 (1). – Czerwiec 1. – S. 7–15.

30. Белая Е.А. Ресурсы субъектного подхода в обучении будущих специалистов социономической сферы проектированию профессиональной деятельности / Белая Е.А. // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия «Педагогика, психология». – 2013. – № 2 (13). – С. 47–50.

31. Белая Е.А. Комплексный подход в подготовке будущих специалистов социономического профиля к проектированию профессиональной деятельности / Белая Е.А. // Journal of Danubian Studies and Research. – 2013. – Vol. 3, no. 2. – P. 357–363.

32. Белая Е.А. Акмеологические основания построения модели методического сервиса для специалистов социномического профиля / Белая Е.А. // Акмеология 2013. Методологические и методические проблемы / под ред. Н.В. Кузьминой, Е.Н. – СПб. : НУ «Центр стратегических исследований», 2013. – Вып. 21. – С. 17–22.

33. Белая Е.А. Педагогические принципы подготовки будущих специалистов социномической сферы к проектированию профессиональной деятельности / Е.А. Белая // Revista «Psihologie. Pedagogie specială. Asistența socială». – Chișinău: Editura Universității Pedagogice de Stat «Ion Creangă». – 2013. – Nr. 3 (32). – P. 69–76.

Праці апробаційного характеру

34. Біла О.О. Активізація художньо-виховної підготовки майбутніх учителів у навчальному процесі вищої школи / О.О. Біла // Активізація навчальної діяльності у вищій та загальноосвітній школі : міжнар. науково-практ. конф. : зб. наук. праць. – Кривий Ріг : КДПУ, 2000. – С. 43–45.

35. Біла О.О. Духовне збагачення молодших школярів як освітня проблема / О.О. Біла // Гуманістично спрямований виховний процес і становлення особистості : всеукр. науково-практ. конф. – К. : ВіРА Інсайт, 2001. – Кн. I. – С. 106–110.

36. Біла О.О. Діагностична діяльність учителя як передумова успішної соціальної адаптації дитини у школах-інтернатах / О.О. Біла // Виховні системи загальноосвітніх шкіл-інтернатів: нові підходи і технології : всеукр. науково-практ. конф. – Миколаїв : МДПУ, 2002. – С. 22–24.

37. Біла О.О. Активізація самостійної роботи фахівців як чинник удосконалення їхньої художньої культури / О.О. Біла // Організація самостійної роботи слухачів в умовах інформаційного суспільства : науково.-метод. конф. – Одеса : ОРІДУ УАДУ, 2002. – С. 318–329.

38. Біла О.О. Гендерний аспект у професійній підготовці майбутніх соціальних педагогів / О.О. Біла // Гендер: реалії та перспективи в українському суспільстві : всеукр. науково-практ. конф. – К. : ПЦ «Фоліант», 2003. – С. 216–219.

39. Біла О.О. До проблеми ознайомлення студентів магістратури із зарубіжною соціальною освітою / О.О. Біла // К.Д. Ушинський і сучасні пріоритетні напрямки розвитку професійної освіти : міжнар. науково-практ. конф. – Одеса : ПДПУ, 2004. – Т. 1. – С. 10–15.

40. Біла О.О. Соціально-педагогічна реабілітація бездоглядних дівчат-підлітків / О.О. Біла // Дитяча бездоглядність та бродяжництво: причини, наслідки та шляхи запобігання : науково-практ. конф. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2005. – С. 20–25.

41. Біла О.О. Про українсько-американське партнерство у підготовці педагогів до громадянського виховання школярів / О.О. Біла // Вісник програм шкільних обмінів. – 2006. – № 26. – С. 26–29.

42. Біла О.О. Професійна підготовка студентів до артпедагогічної роботи з молодшими школярами / О.О. Біла // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Інституту психології ім. С.Д. Костюка АПН України. – К. : ГНОЗІС, 2006. – Т.VIII. – Вип. 2. – С. 22–28.

43. Біла О.О. Технологія інтерактивного навчання майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери / О.О. Біла // Управління навчальними закладами в контексті модернізації системи професійного навчання : міжнар. науково-практ. семінару. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2008. – С. 65–69.

44. Біла О.О. До питання оволодіння майбутніми соціальними педагогами зарубіжним досвідом соціальної роботи / О.О. Біла // Актуальні проблеми європейської інтеграції : зб. статей з питань європейської інтеграції і права / [за ред. В.М. Кривцової, Д.В. Ягунова]. – Одеса : Фенікс, 2008. – Вип. 3. – С. 359–368.

45. Bila O.O. Social and psychological online consulting as a priority trend of the students' volunteer movement / Bila O.O. // Актуальні проблеми європейської інтеграції: зб. ст. з питань європейської інтеграції і права / за ред. Д.В. Ягунова. – Одеса : Фенікс, 2009. – Вип. 5. – С. 81–86.

46. Біла О.О. Вектор п'ятнадцятий: від монотонно-ляльководного до райдужно-дитиноцентрованого шкільного інтер'єру (проект Білої книги національної освіти Міжнародного благодійного фонду «Україна – 3000». Ч. 2. Сили змін та вектори руху до нової освіти України) / О.О. Біла // Директор школи. – 2009. – № 43–44. – С. 49–52.

47. Біла О.О. Традиційні й альтернативні заклади середньої освіти США / О.О. Біла // Управління школою. – 2010. – № 10 (274). – С. 18–31.

48. Біла О.О. Вплив сімейного виховання на становлення особистості дитини / О.О. Біла, О.С. Юрчик // Шкільному психологу «Усе для роботи». – 2010. – № 11 (23). – листопад. – С. 9–14.

49. Біла О. О. Реалізація студентського волонтерського проекту «Благодійний всеобуч старшокурників для першокурників» / О.О. Біла, Є.С. Бабич // Виховання і культура. – 2010. – № 2 (22). – квітень. – С. 16–18.

50. Біла О.О. Деякі аспекти підготовки майбутніх соціальних педагогів і менеджерів освіти до співробітництва у проектній команді / О.О. Біла // Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки фахівців за соціономічним профілем : всеукр. науково-практ. конф. – Хмельницький : ХНУ, 2011. – С. 109–110.

51. Белая Е.А. Функционально-ролевой потенциал специалистов социологического профиля в проектной команде / Е.А. Белая // Психология и педагогика: методика и проблемы практического применения : в 2-х частях / под общ. ред. С. С. Чернова : междунар. научно-практ. конф. – Новосибирск : Издательство НГТУ, 2011. – Ч. 2. – С. 235–239.

52. Біла О.О. Підготовка майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування правовиховної діяльності / О.О. Біла // Соціально-правові

засади захисту прав дітей : міжнар. науково-метод. конф. – Кременець: Вид-во КОГП ім. Т. Шевченка, 2011. – С. 56–59.

53. Біла О.О. Підготовка майбутніх фахівців соціономічної сфери до соціокультурного проектування в освітніх закладах / О.О. Біла // Особистість у просторі культури : III Севастопольський міжнар. науково-практ. симпозіум. – Севастополь : Рібест, 2011. – С. 26–28.

54. Біла О.О. Підготовка фахівців соціономічної сфери в Ізраїлі / О.О. Біла // Современные тенденции в педагогическом образовании и науке Украины и Израиля: путь к интеграции : II откр. межд. научный форум. – Ариэль, Израиль, 2011. – С. 13–14.

55. Белая Е.А. Использование он-лайн проектов в социальном управлении кадрами (европейский опыт) / Е.А. Белая, С.В. Белый // Актуальні проблеми європейської інтеграції : зб. ст. з питань європейської інтеграції та права / за ред. Д. Д. Ягунова. – Одеса : Фенікс, 2011. – Вип. 6. – С. 34–39.

56. Біла О.О. Освіта по-турецьки – це звучить гордо / О.О. Біла // Завуч. – 2012. – № 18 (492). – С. 22–26.

57. Біла О.О. Утілення соціальних гарантій у системі управління освітою в Туреччині / О.О. Біла // Завуч. – 2012. – № 23 (497). – С. 19–20.

58. Белая Е.А. Некоторые аспекты внедрения менеджерами кадровых организаций сетевых и социальных проектов / Е.А. Белая, С.В. Белый // Морское обозрение. – 2012. – № 4 (48). – С. 11–12.

59. Біла О.О. Проектування професійної діяльності майбутніх фахівців соціономічної сфери з батьками у контексті дитиноцентрованої педагогіки (друга пол. XX ст. – поч. XXI ст.) / О.О. Біла // Виховання, освіта, менеджмент, філософія, право: історичний аспект : IV міжвуз. науково-практ. конф. студ. та мол. учених. – Ялта : РВВ РВНЗ КГУ, 2012. – С. 26–29.

60. Біла О.О. Професійна підготовка студентів до застосування методів артпедагогіки й арттерапевтичних методик у проектній діяльності / О.О. Біла // Естетичне виховання дітей і молоді: теорія, практика, перспективи розвитку : всеукр. науково-практ. конф. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – С. 398–401.

61. Біла О.О. Впровадження організаційного проекту школи лідерства «Ми – майбутнє» в умовах вищих навчальних закладів / О.О. Біла // Актуальні дослідження в соціальній сфері : міжнар. науково-практ. конф. / О.О. Біла, Ю.А. Горщенко. – Одеса : Видавець Букаєв В.В., 2013. – С. 187–188.

62. Біла О.О. Підготовка майбутніх фахівців соціономічного профілю до проектування професійної діяльності у сфері соціального захисту дітей / О.О. Біла // Становлення особистості професіонала: перспективи й розвиток : II-а міжнар. наук.-практ. конф. – Одеса : Видавець Букаєв В.В., 2013. – С. 18–21.

63. Біла О.О. Модель методичного сервісу для майбутніх соціономістів-проектантів / О.О. Біла // Вища школа: інтеграція і співробітництво освіт-

ніх систем : міжнар. науково-практ. конф. – Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2013. – С. 44–46.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

64. Біла О.О. Педагогічна діагностика виховного потенціалу сім'ї : [методичні рекомендації] / О.О. Біла. – Езмаїл : ІДПІ, 2002. – 53 с.

65. Біла О.О. Навчання дорослих як наукова проблема / О.О. Біла // Інноваційні технології навчання в системі підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців : інформаційно-методичні матеріали для літньої школи / за заг ред. В.Г. Логвінова, С.К. Хаджирадевої. – Одеса : ОРІДУ УАДУ, 2002. – С. 4–31.

66. Біла О.О. Соціальна робота в Україні / О.О. Біла // Інтегрований курс соціально-педагогічної теорії і практики / Рекомендовано Мін. освіти і науки України як навчальний посібник / за ред. І.М. Богданової. – Одеса : Пальміра, 2005. – С. 418–511.

67. Біла О.О. Підготовка студентів до шлюбу та сімейного життя / О.О. Біла // Виховна робота зі студентською молоддю / Рекомендовано Мін. освіти і науки України як навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів / за ред. Т.Ю. Осипової. – Одеса : Фенікс, 2006. – С. 96–108.

68. Біла О.О. Підготовка гувернерів-вихователів : [програма професійних курсів] / О.О. Біла // за ред. А.М. Богуш. – Одеса : ПДПУ ім. К.Д. Ушинського, 2007. – С. 7–9.

69. Біла О.О. Педагогіка вищої школи / О.О. Біла// Інтегрований курс соціально-педагогічної теорії і практики / Рекомендовано Мін. освіти і науки України як навчальний посібник / за ред. І.М. Богданової. – Одеса : Пальміра, 2008. – С. 216–337.

70. Біла О.О. Психологія управління (соціально-психологічний контекст): [навчальний посібник] / Рекомендовано Мін. освіти і науки України як навчальний посібн./ Серія «Управління навчальними закладами» / за заг ред. О. Я. Чебикіна. – Одеса : Видавець СВД М.П. Черкасов, 2008. – 232 с.

71. Біла О.О. Першооснови соціально-педагогічного проектування : [навчально-методичний посібник] / О.О. Біла. – Одеса : Астропринт, 2012. – 260 с.

Біла О.О. Теорія і методика підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України. – Вінниця, 2014.

У дисертації науково обґрунтовано концепцію підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності, яка охоплює методологічний, теоретичний та технологічний концепти. У роботі визначено поняття «проектування професійної діяльності фахівця

соціономічної сфери», структуру феномену «змобілізованість майбутнього фахівця соціономічної сфери до проектування професійної діяльності»; схарактеризовано рівні змобілізованості майбутніх соціономістів до проектування професійної діяльності. Презентовано структурно-функціональну модель підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності. Розроблено, апробовано та доведено продуктивність експериментальної методики підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності.

Ключові слова: фахівець соціономічної сфери, проектування професійної діяльності, проект, змобілізованість майбутнього фахівця соціономічної сфери, структурно-функціональна модель, педагогічні умови, методика підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери.

Белая Е.А. Теория и методика подготовки будущих специалистов социономической сферы к проектированию профессиональной деятельности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.04 – Теория и методика профессионального образования. – Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, Министерство образования и науки Украины. – Винница, 2014.

В диссертации научно обоснована концепция подготовки будущих специалистов социономической сферы к проектированию профессиональной деятельности, состоящая из методологического, теоретического и технологического концептов.

Теоретическое осмысление проблемы позволило установить, что проектирование профессиональной деятельности специалистом социономической сферы следует рассматривать как специально организованную систему индивидуальных творческих действий специалиста и совместных действий субъектов проектной команды, которая предназначена для разрешения модификационных, трансформационных и комбинаторных задач социально-педагогической практики с учетом возможностей развития социально-педагогических процессов (явлений), социальных институтов или их изменения от исходного состояния к желаемому. К такой системе действий относятся: определение параметров проектируемого результата деятельности, прогнозирование вариантов такого результата; конструирование модели деятельности, которая необходима для достижения спрогнозированного результата; определение и использование средств деятельности, обеспечивающих реализацию и оценку проектных мероприятий, мониторинг.

Установлено, что результатом подготовки студентов к проектированию профессиональной деятельности является его мобилизованность. В работе охарактеризованы уровни мобилизованности будущих проектантов. Разра-

ботана структурно-функциональная модель подготовки будущих специалистов социэкономической сферы к проектированию профессиональной деятельности; экспериментально проверены условия внедрения модели в высшей школе (мотивирование будущих специалистов на достижение успеха в проектировании профессиональной деятельности; организационно-содержательное обеспечение учебно-воспитательного процесса подготовки студентов к проектированию профессиональной деятельности; осуществление методического сопровождения будущих специалистов на всех этапах проектирования профессиональной деятельности; ориентация учебной и самостоятельной работы студентов на целостное развитие профессионально важных для них качеств для осуществления проектной деятельности). Апробирована методика подготовки будущих специалистов социэкономической сферы к проектированию профессиональной деятельности.

Ключевые слова: специалист социэкономической сферы, проектирование профессиональной деятельности, проект, мобилизованность будущего специалиста социэкономической сферы, структурно-функциональная модель, педагогические условия, методика подготовки будущих специалистов социэкономической сферы.

Bila O.O. Theory and methodology of preparation future specialists of socionomical field to projecting professional activity. – Manuscript.

Dissertation for the degree of doctor of pedagogical sciences, specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynskiy, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Vinnytsia, 2014.

The dissertation scientifically presents conception of preparation of future specialists of socionomical field for projecting of professional activity, which covers methodological, theoretical and technological concepts. The work identifies the notion «projecting of professional activity by specialist of socionomical field», the essence and structure of phenomenon «mobilization of future specialist of socionomical field for projecting of professional activity». The work presents author's structurally functional model of preparation of future specialists of socionomical field for projecting of professional activity. The effectiveness of the experimental methods of preparation of future specialists of socionomical field.

Key words: specialist of socionomical field, projecting of professional activity, project, mobilization of future specialist of socionomical field, structurally functional model, pedagogical conditions, methods of preparation of specialists.

Підп. до друку 13.03.2014. Формат 60x90/16. Папір офсетний.

Гарн. «Times» Друк цифровий. Ум. друк. арк. 1,9.

Наклад 100 пр.

Видавець Букаєв Вадим Вікторович

вул. Пантелеймонівська 34, м. Одеса, 65012.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2783 від 02.03.2007 р.

Тел. 0949464393, 0487431393 email - 7431393@gmail.com